

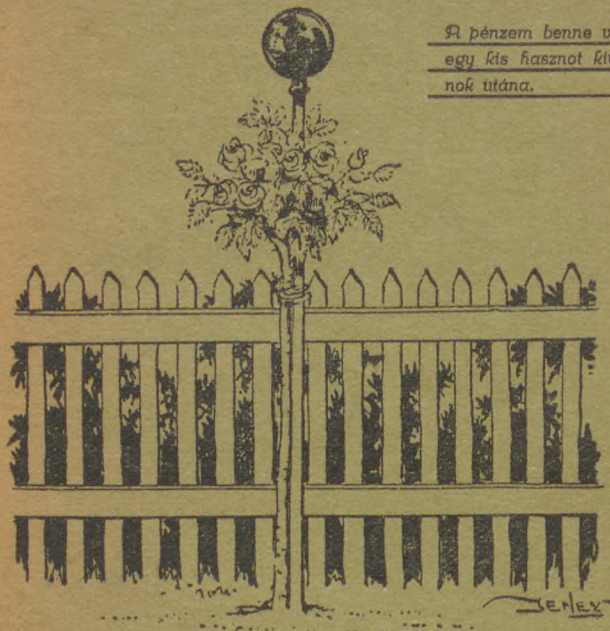
KERTÉSZKEDÉS

HÁZHELYPARCELLÁKON

tanácsadó a házhelyparcellák tulajdonosai részére,
bekerítés előtt és után, kut nélkül és kuttal.

A telek kihasználása házéptítés előtt.

A házkert megalapozása és beosztása.

A pénzem benne van
egy kis hasznos kiadás
ok titára.

IRTA:

PÉTERFY TAMÁS

KOVÁCS JÓZSEF

az Országos Magyar Kertészeti Egyesület titkárának előszavával

Ára 60 fillér

KIADJA A LAPÁRUSÍTÓ R. T. BUDAPEST
VI, NAGYMEZŐ-UTCA 3.

KIADÁSÉRT FELELŐS: PÉTERFY TAMÁS

Friss Ujság Színes Regénytára

Minden második csütörtökön
100 oldalas, érdekfeszítően
izgalmas, lebilincselő regény.

**Érdekes keresztrejtélyverseny
50 jutalommal!**

Kapható az egész országban, a
Friss Ujság minden árusítójánál
és az összes pályaudvarokon.

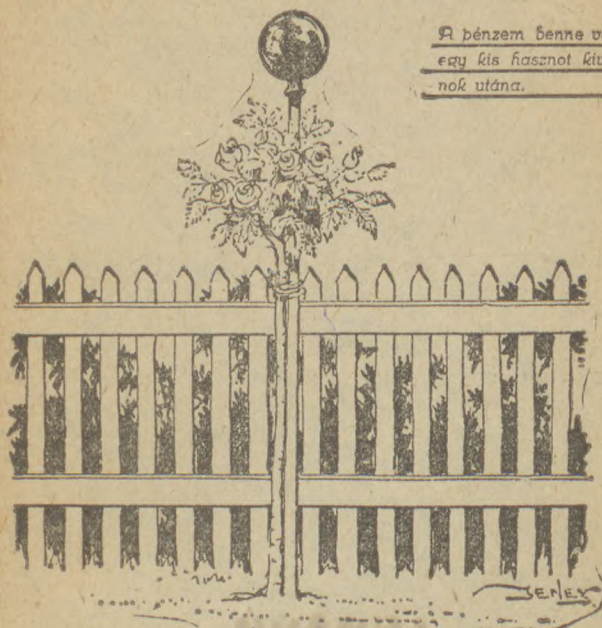
KERTÉSZKEDÉS

HÁZHELYPARCELLAKON

Tanársadó a házhelyparcellák tulajdonosai részére,
bekerítés előtt és után, kút nélkül és kúttal.

A telek kihasználása házépítés előtt.

A házikert megalapozása és beosztása.

A pénzem benne van
egy kis hasznos kiadás
után.

IRTA:

PÉTERFY TAMÁS

KOVÁCS JÓZSEF

az Országos Magyar Kertészeti Egyesület titkárának előszavával

Ara, 60 fillér

KIADJA A LAPÁRUSÍTÓ R. T. BUDAPEST
VI., NAGYMEZŐ-UTCA 3.

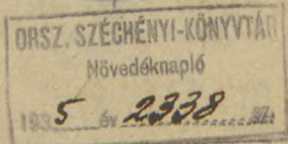
KIADÁS-ÉRT FELELŐS: PÉTERFY TAMÁS

Cec.

182129

44,668

ELŐSZÓ

E kis könyv írója igazán szép és dicséretreméltó gondossággal gyűjtötte össze mindazt, amit tudnia kell egy telektulajdonosnak, aki kertészkedéssel szeret foglalkozni.

Az író e munkával nem akar szakkönyvet alkotni, de az a sok megfigyelés, gyakorlati tanács, amely itt egybegyűjtve található, nagyon sok kellemetlenségnek az elejét veheti akkor, ha mint kezdők nyulunk a házkörüli munkákhoz. Nagyon ajánlatos volna, ha ezután az érdeklődő beszerezné magának Lázár F. „Zöldségtermesztés” c. könyvét abban az esetben, ha mélyebben kívánná behatolni a kertészeti dolgokba, vagy pedig Mohács Mátyás „Gyümölcsészet” c. könyvét, amelyben teljes útmutatást talál minden olyan kérdésre, mely a gyümölcsfák kezelésénél előfordulhat.

A „Kertészkedés házhelyparcellákon” kis könyvet, mely céljának teljesen megfelel, az érdeklődők szíves figyelmébe ajánlom.

Budapest, 1934 március 17.

Kovács József

az Országos Magyar Kertészeti Egyesület
titkára.

41.670

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR		
Növekedéskönyv		
193	év	SZ.

Az üres házhelytelek

— A pénzem benne van, egy kis hasznót kívánok utána.

Beszéd közben röviden *parcellának* nevezzük a számozott facölöpök beverésével kijelölt házhelyterületet. A háború után tömegesen parcelláztak kisebb-nagyobb birtokokat és eladták a földrevágó, saját otthonra törekvő embereknek, akik igaz önérzettel mondják, hogy *az én telkem!* És törlesztik a rajongásig szeretett földdarab árát a legnagyobb tiszteletet érdemlő buzgalommal. Tizezrek laknak már a letörlesztett saját telkükön, még többen kívánják megtakarított pénzeszkőjüket a parcellákban biztosítani. Ezért szükséges az új házhelytulajdonosoknak a használati útmutatás, gyakorlati tanácsadás, hogy *miként nyerhet jövedelmet a kisdarab saját földről* bekerítés előtt és után.

Ismerd meg a földedet!

Szerte az országban a házhelytelkek talaja nagyon változatos és különböző, tehát minden területre sajátos megmunkálás szükséges, amint azt a föld megkívánja. Tájékozásul felsorolom a leggyakrabban előforduló *parcella-talajokat*.

Futóhomok a leglazább talajok közé tartozik. Parcellázás után, ha megszűnik rajta a mezőgazdasági termelés, a szél a sárga homokot könnyen elhordja. Itt első tennivaló a talaj megkötése a szél ellen. Ebből a célból, mielőtt a szél elhordaná a termékenyebb felső homokrétét, tavasszal bevetjük homokiborsóval, amit zöldieken, — magas tarlót hagyva, — lekaszálnunk, esetleg zöld trágyának beleforgatjuk, mert ez megköti a futóhomokot. Jobb termőerőben lévő homokon termeszthetünk velőbor-sót, paszulyt, rozst, mint homokmegkötőket.

Feketehomok területen már a szántóföldi növények közül többfélét vethetünk, mint a sárga futóhomokon. Kapásokat, kalászosokat, ha közel fekszik a lakásunkhoz.

Kavicsos, köves területen első dolgunk a terület

felső 50–60 cm. rétegének átrostálása sodronyfonaton. Az így különválasztott kavicsot, köveket az úton, az udvaron, valamint a kerti gyaloguton töltésnek használjuk fel. A kavicsos házhelyterület igen értékes. Példa erre a főváros közelében *Rákosliget*, ahol 1898-ban parcelláztak a *Munkás Otthon Szövetkezet* részére és egyszerű kisemberek virágzó kertvárost varázsoltak a 80–120 cm. vastag kavicsrétegen. Rákosligeten eleitől fogva nem ismerték a sarat, mert szorgalmas kezek 40–50 cm. mélyre sülyesztették a kertek kavicsos talaját a kövek kirostálásával és célszerű alkalmazásával.

Erdőtalan a házhelyparcella művelése a fakitermeléssel kezdődik. Nem tanácsolom az erdő irtását, a hozzá nem értőknek, mert hihetetlen nehéz és fárasztó munka. Rendszerint a közelben lakó munkások a gyökérzetért és az 50 cm. magasságig feinyújtható tuskókért ki-termelik a fákat. Az erdőtalanról a fákat csak akkor vágas-suk ki, amikor már bekerítés és építés alá kerül a parcella.

Mélyfekvésű, hideg talajon a házhelyparcella területén korai növényeket nem termesztünk. Legcélsze-rűbb legelőnek hagyni a házépítésig és bérbeadni.

Talajvízes területen legelső dolgunk az alagsóvezetés a házépítés biztosítására. A telket körülárkoljuk 70–80 cm. mélyen. Az árkokat a telek mélyebb fekvésű részében 150–200 cm. mély gödörbe vezetjük le. Az árokba, alól sódert (kavicsréteget rakunk), úgyisintén a mély gödörbe is, melyen át a talajvíz leszivárog a gödörbe. Rákospalotán és több magastalajvízes területen elmulasztották ezt az elővigyázatos munkát és nedvesek a házfalak, egész-ségtelen a nyirkos lakás, pár év alatt a szobában elkor-hadnak a falhoz támasztott fabútorok. A talajvíz előzetes levezetése el sem maradhat és építésnél a pince mellőzendő az ilyen területen, mert úgy sem lenne használható.

Szikesföld házhelyterületen. A növényeket maró sziksót égetett mésztörmelék gondos belevegyítésével fel-ráगतjuk és pompás termőföldünk lesz a haszontalan szikésből. A mész összerágja a sziksót, a sziksó össze-marja az égetett meszet és a két marakodó megsemmisül a vegyi harcban. Így lesz jó termőföld a szikes területen. Nagyobb mezőkön igen költséges lenne ez a meszezés, tekintve az égetett mész árát, de házhelytelken gazdaságos a vadszik megjavítása. A meszezet szikes területen nem áll meg a tavaszi-őszi csapadékvíz, mert a meszezés által porhanyóvá vált talaj áteresztí és a víz levonulhat a földbe. A főváros mellett a Római-fürdő környékén talaj-víz és sziksó is található. Ilyen területen mindkét eljárást végre kell hajtani a házhely területén építés előtt.

Agyagos homok, valamint a homokos agyag területek igen kellemes házhelytelkek. Ezeket a megmunkáláshoz

nem szükséges különösebb eljárás. Kertészkedésre is nagyon alkalmasak.

Agyagos márga, amelyen a budai oldalon is látható, nagyon sáros terület, de kevés munkával helyrehozható. Először az udvar és utak bőségesen sóderozva, kavicsozva, nem lesznek kellemetlenek, ragadósan sárosak. A kertben pedig a szárazságtól mélyen berepedező agyagos márgát *tőzgeppor beszórásával* és bekapálásával tesszük porhanyóvá. Az agyagba hasztalan szórunk homokot, mert a nyári megrepedezés alatt a homok a mélybe hull alá és a talaj repedezést nem szünteti meg, amint azt a Kertészeti Tanintézetben 30 vasutikocsi homok beszórásával tapasztalták. A tőzegezés Lázár Ferenc jeles kertésztudósunk bevezetésével itt is teljes sikert hozott a márgás agyag megporhanyításánál.

Feltöltött terület az igazi zsákban-macska és megművelése, valamint a ráépítés csakis 80–100 cm. talajátforgatás után történhetik, mert nem ismerjük a feltöltés anyagát, teherbírását. Ezekből a feltöltött házhelyparcellán sem kertészkedést, sem építést nem kezdhetünk a talaj kótes anyagának felforgatása és megismerése nélkül. A fák ültetésénél nagy gödröt mély bemunkálást, teljes trágyázást végezzünk és készítsünk levert, kemény alapot minden elültetendő facsemete alá, ami biztosítja a besüpedés ellen. Egyáltalán a feltöltött területen még a gondos, mély átforgatás után is várjuk meg az *ülepedést*.

Gyümölcsös és szőlőterület parcellinál a telek új tulajdonosa abban a kellemes helyzetben van, hogy csakis az épületek területéről irtják ki a gyümölcsfát vagy szőlőt, de a közeli szőlőtökéiből pár év alatt pompás szőlőlugast nevel a ház előtt, vigyázva arra, hogy az új építésű nyersfal kiszaradhasson, a lugas ne árnyékolja be két-három év előtt. A szőlőt a ház falától 80–100 cm. távolra, favázára kell nevelni, hogy levegőjárata legyen és bőven teremjen.

Telkesítés

A telkesítés arra szolgál, hogy a parcella területéből belső telek alakuljon. A telkesítés munkájához tartozik az *elrónázás*, vagyis a terület simává tétele.

Talajkeverés, vagyis a terület termőerejének kiegyenlítése a szükséghez képest.

Kavicskirostálás, amiről előbb följegyeztem a rákosligeti szép példát.

Magasra feltörő talajviz levezetése, úgy, amiként előzőleg már elmondtam.

Szíkesföld javítása, amiről az előbbi meszezésen kívül célszerű lesz följegyezni, hogy szűkösebb anyagi vi-

szonyok között levő házhelytulajdonos nem bírja egyszerre az egész területet a költséges égetett mésztörmelékkel és mészpórral bemunkálni, de mégis jóvedelmet kíván a terméketlen szikes területéről. Ezt a célt *fészkesmeszezés* és fészektrágyázással érheti el. Összel kiassa a fészkeket és égetett meszet kever bele. Tavasszal trágyával keveri össze a fészek mésztörmelékével megégetett földjét. Egyszerre meszezni és trágyázni nem lehet. Először a mésztörmelék marakodnak és a növényekre közvetlenül káros hatások megszűnik, közömbösül, — azután jöhet bele a trágya, különben a trágya tápláló erejét tönkre tenné a mésztörmelék marakodása. — A szikes parcellán termesztetünk legkisebb költséggel futótököt, vagyis *sárga, gömbölyű takarmánytököt* állatok táplálására és közben magnyerés céljára. A tökmag értékesebb a búzánál kukoricánál és a tök kitűnő sertéstakarmány, tehát aránylag a terméketlen szikes földön szép jóvedelmet ad. A tököt 300 cm. fészkek és 400 cm. fészeksorra ültetjük. Ugyancsak termesztetünk a szikes parcellán a jelzett fészkelőkészítéssel *paradicsomot* 100 cm. sor- és tőtávokra, *uborkát* 150—200 cm. fészkek és fészeksor távokra. Így biztosíthatunk némi jóvedelmet a teljesen hasznavehetetlen szikes területéről az első években.

Tőzegtalaj-terület a gyakori tölecsapolások által többször kerül parcellázásra. Nem tanácsolom a tőzeget, ezt a torha nádgyökér réteget benne hagyni a házhelytelek talajában. Emlékeztetem a parcella tulajdonosát az Ecsedi-láp égésére, melyet fölét után birtak nagynehezen eloltani. A tőzeget *telkesítsük* a tőzeg kitermelésével. Igaz, hogy a terület lestülyed ezáltal, de biztonságot nyújt az a tudat, hogy a kályhából kiöntött hamu parazsa nem gyújthatja meg a gödör száraz tőzegperemét és nem kezdhet égni a föld a telek alatt. Különben a tőzeg értékes anyag. Virágkertészek, kötött talajon kertészkedők megveszik, de ha téglákban termeli ki a parcella tulajdonosa, mint tüzelőanyag is felhasználható.

Talajforgatás az a művelete a telkesítésnek, ami által mélyebben megismerjük a saját földet és a használatánál értékesíthetjük a talaj belső ismeretét. A felforgatott földterületen nem érheti meglepetés a kertészkedőt, hogy ötéves fája egyszerre csak sorvad, mert a termőföld rétege csak felül humusz, negyed méteresen alól silány futóhomok, vagy áthatlan kemény márga és más egyebek. Még ha nem is tartjuk szükségesnek a házhelytelek területének talajforgatását, még akkor is megnyugtatóul készítsünk *talajmintákat* a telek különböző részén és a 100—150 cm. mély gödörök kiásott talajminőségének átvizsgálása után győződjünk meg az én telkém belső értékéről. (Rákócsháza-Ujtelepen 1908-ban számosan találtak régi római pénzeket talajforgatás közben.)

Hogyan hoz hasznot a telek építkezés előtt?

A házhelytelek tulajdonosának legtöbb gondot az ad, hogy miként juthatna némi jövedelemhez a földjén, mely üresen áll az építésig és odaköltözhetőségig. Az időközi haszonvételt nagyon befolyásolják a körülmények, viszonyok, a telek fekvése, termőereje, vagy terméketlensége és a költséges odautazás.

Bérbeadás a leggyakoribb lehetőség, ha már a parcellázott telepen kintlakók vannak. Azok kecskelegelőnek, baromfigelőnek bérbe veszik, de nehéz behajtani a csekély terület kevés bérét is, mert a kiutazás, az utiköltség többet tesz ki, mint a bérlet összege. Azonban, ha termőerőbe hozzuk a telek földjét, többféle haszonhajtó növényt vethetünk bele és így biztosabb a jövedelem, hamarabb akad előre fizető telekbérlő.

Lucernás létesítése buzatermő területre inkább ajánlatos, mert erre hamar akad bérlő. A házhely telket március—áprilisban felássuk, esetleg betrágyázzuk és ásás közben sávonként bevetjük árpávalkevert lucernával úgy, hogy az ásást gereblyével elrónázzuk, a felszínről 2 cm. földet félrehuzunk, a vetőmagot rászórjuk és deszkalappal beleverjük a talajba simára, majd a lehuzott földet visszaszórjuk a bevetett és lelapogatott területre, hogy a vetés jólé puha, sima földtakaró kerüljön. Az így kézzel vetett lucernás, amint az árpa védnövény, 30 cm. magas, — lekaszálandó és még abban az évben két lucerna kaszálást ad. A lucernás 5—7 évig virul és bőséges termést ad. A házépítést nem akadályozza, a gyümölcsös legjobb közöttes növénye, ami kikapálható, amint nőnek a facsemeték. Az udvaron igen kellemes és hasznos zöldtermés, ahol ki nem tapossuk és egyáltalában a távoli házhelytelkek hasznosítására csakis a lucernás létesítése a telekhaszonvétel biztosítója.

Legelő létesítése a házhelytelken szintén a haszonvételt biztosítja, de a különböző talajokra — különböző fűmagvak keveréke szükséges, amit a magkereskedésben, a bemondott talajminőségi adatok után, pontosan kiszolgáltatnak. A tavaszi fűmagvetés a kisterületeken szintén a lucernához hasonlólag, — kézzel történhet, de célszerű az elvetett és deszkalappal a talajba levert fűmagvetést megpermetezni, azután szórni rá az előzőleg leszedett 1—2 cm. földet.

Kaszálló létesítése a házhely telkén hasonló a leveglőével, de más fűmagvak szükségesek és kaszallót csak kis kaszállónak alkalmas, *nyáron ki nem száradó talajon* lehet létesíteni. A kaszálló terület szintén hamarabb talál bér-
lőre, mert állatok táplálásához szükséges szénát és sarjút terem. Erités alakalmával a kaszálló sem képez akadályt.

Csicsókás telepítése a házhely parcellán szintén jövedelemző, mert nem költséges, viszont nagytömeg zöldséget szolgáltat a baromfiak és kecskék részére, gumótermése súlyban kétszerese a burgonyatermésnek. Ültetése jó táperőben levő talajban, 60–80 cm. fészkek és fészeksor távolságra, fészkekben történhet. Gyöngébb talajon megkívánja a fészektrágyázást. A nagyobb csicsókagumót ültetésnél kettőbe vágjuk, miként a burgonyagumót is szoktuk és a friss vágás behegesztésére fél napig napfényen szikkasztjuk, mert különben a talajból penészgombák támadják meg a friss vágásu sebhelyen át a kettévágott gumót. A csicsóka mivélése 2–3 szori kapálásból áll. Első kapálásnál a szárazakat ritkítjuk, egy fészkekben 1–2 tövet hagyunk és a ritkítást kecskékkal, nyulakkal, baromfiakkal, mint zsenge zöldtakarmányt feleltetjük. A csicsóka gyorsan növe szűrészéről az alsó leveleket, majd a levélszáraz tövével előtörő sarjakat állandóan szedhetjük nyáron át 100–120 cm. magasságig, hogy legyen az állatok részére zöldségeleségünk. A csicsóka gumótermését ősszel kezdjük etetni. Sertések részére a burgonya *egyharmadát* helyettesíthetjük csicsókával. Lehetőleg a földből, a *termőhelyéről szedjük fel* az etetéshez szükséges csicsókát és amit télire akarunk eltartani. Főlszedés után napon, levegőn fonnyasszuk, azután száraz pincébe, száraz homokkal rétegezve tegyük el. Tavasszal csak csirázásig etethető a termőföldből felásott csicsókagumó, mert csirázás után betegséget okoz az állatoknak. Ha kertészkedünk a házhelyparcellán és nincs még bekerítve, a *terület szélére* ültetett csicsóka pompás kerítést képez, de közöttük — természetesen bejárhat a baromfi, csupán mint szegély-növény mutatja táperős földben, 250–350 cm. magas szárai-val a telek szélét.

Akácos telepítése a házhely parcellán szintén gazdaságos ott, ahol a föld másként nem hasznosítható és távol fekszik a parcella tulajdonosától. Amikor nincs ki-látás 5–6 éven belül a lakóház felépítésére, vagy a házhelytelek jövedelmezőbb haszonvételére, akkor akácot telepítünk, kis erdőt nevelünk a parcellán. A felásott területen 150–200 cm. tö és fásor távolságra beültetjük az akác husángokat. Ezeket vetni és nevelni nem érdemes, mert olcsón kaphatók és az elültetés nem körülményes a gyökeres akácnál. Gondozást egyáltalában nem kíván és mégis 2–3 évre pompás szerszámfát, kapanyelet, ásonye-

let, karókat készíthetünk a kiritkításból, a maradt anyagból 6—8 év után erős keritesoszlopok lesznek. Főképpen homokos vidéken a távolfekvő házhelyparcellának legmegfelelőbb haszonvétele az akácós létesítése, csekély költséggel, semmi munkával és értékes faanyag szolgáltatásával.

Kalászosok termesztése a házhelyparcellán csak úgy lehetséges, ha a tulajdonos mezőgazda és közelben lakik. Esetleg bérbeadva szintén termesztethet rajta kalászoszt a gazda-bérlő, amiből legcélszerűbb, ha termés-részesedést köt ki a parcella tulajdonos, mivel a pénz átszámítás nehézkos, aztán kevés is a pénz a mezőgazdánál, míg a gabonatermés baromfielelésnek mindég hasznosítható.

Kapások termesztése csak jó termőerőben levő talajon haszonhajtó, ha a parcellatulajdonos odautazása gyalog vagy csekély költséggel lehetséges. De semmiképen sem célszerű a parcella földjét műveletlenül hagyni, mert a jó talaj úgy elgyomosodik, hogy több éven át nehéz munkával sem sikerül kiirtani a gazt. Inkább bérbeadni jövedelem nélkül.

Házhelytelkek bekerítése

Az üres házhelytelek bekerítése rendszerint elég költséges. Vannak ugyan egyszerűbb kerítésmódok is, de a vége mégis csak a *tartós kerítés felhúzása*, hogy az oda hordandó épületanyagok némileg védett helyen legyenek elhelyezhetők és az időközben kiültetett fiatal facsemetéket télen a nyulak meg ne rághassák.

Körülárkolás ásonyom mélységű barázdával, az utszélien 50—60 cm. mély árokkal, inkább a házhelyparcella határait jelzi de nem védi a benne termett növényeket. Homoktalajon az első egy-két napos szélfuvás behordja az árkot, hiába való fáradság a körülárkolás. Igen célszerű az árokkal körített házhelytelek szélére kereken csi-csókat ültetni, ami rövidesen magas sövényt képez trágyázás nélkül 200—300 cm. magas növéssével. Ugyancsak pompás sűrű jömeget ad az árokpartra 2—3 sorba vetett cirok, aminek a magva jó baromfielelés, a szárából seprűt köthetünk. Lehet az árokpartra, az ut felől egymásfelé kettős-hármas dróthuzalt feszíteni bevert karókra a körítésre nevelt növények elé. De mindezek csak ideiglenes próbálgatások csupán.

Élősövény akácfából. A házhelytelek bekerítése élő-sövénnel csak úgy lesz célszerű, ha először hármas dróthuzatot készítünk a mesgyehatárra és ezen belül telepítjük az élő-sövényt. Mire a fenyőkarós, háromdrótos, külső-kerítés elpusztul, a fenyőkarók földben álló része kikorhad, addig felnevelhető, összekötözve összefonható az igazán tartós és hasznos akác élő-sövény a drótkerítés védelme

alatt. Akác élősvévény nevelhető magról. Kilója 1.20 pengő. Vetése kertiágban, 48 órán át 36°-os vízbe áztatva, tehát csiráztatással történik. A vetőmagot vastag edénybe tesszük meleg vízzel és három napig lefedve hagyjuk. Azután lapos edénybe elterelve langyos vizes földben rétegelve csiráztatjuk a kemény akácmagot. A csirázott akácmagot tavasszal kerti ágyba vetjük, eleinte langyos vízzel öntözgetve, nehogy a talaj kiszáradjon és kapálással védve az elgyomosodás ellen kiültetésig. — Tanácsosabb akáccsemetét venni, mert ezzel egy évet nyerünk az akác-sövény készítésénél. A községházán székelő Mezőgazdasági Tanácsadó Bizottság igénybevételeivel igen olcsón juthat kedvezményes akáccsemetékhez a parcella tulajdonosa. Ezeket tavasszal ültetjük ki a rendeltetési helyére. A terület határszélétől befelé 15 cm-re húzzuk az első vonalat a jól elmunkált és trágyával kevert talajban. Összesen három barázdavonalat húzunk az akác sorok részére, egymástól 12 cm távolra. A barázdasorokba 30 cm. távolra kerül egy akáccsemete és úgy, hogy a mellette levő sorba, ennek a közepére essék az akáccsemete, harmadik vonalsor ültetése ugyanugy esik, mint az első (külső). A harmas kötésbe kiültetett fiatal és hajlékony akáccsemetéket már a földszintjén összehajtjuk és összekötözzük (mint a sodronykerítés összefonása). Azután, amint megnő, ismét tovább hajtjuk ferde irányban és összekötjük, vagyis *fonás által össze-neveljük*. A kötözés hosszában és befelé is történjen az akáccsemete hajtásaiból, lehetőleg 100 cm. magasságig. Az így gondosan összefonott akác-sövény két év alatt készül el, de 25—30 évig tart, mert az egymásba összefonott ágak még kiszáradás esetén sem hullanak szét elkorhadás előtt. Szokták az akác-sövényt egyszerűen, két sorba beültetni és nyesegetve az oldalhajtásokat, fölnevelni, de az ilyen össze nem font élősvévény könnyen át-törhető, baromfi ellen nem védi a belsőséget. Igaz, hogy utólag bekötözik dróttal, de az a foltozott munka mindég bosszúságra ad okot. a szomszéd baromfi mégis lyukat talál, ahol át-bujhasson és a kertben kárt tegyen. Ezért tanácsolom a rendesen telepített, háromsoros akác élő-sövény ültetését, 100 cm. magasságig összefonva nevelést és végül az élősvévény aljában 30 cm. magas sűrű drótfonat húzását, amelyen a legapróbb csirke sem bír átjutni. Az ilyen akác élősvévény 25—30 évig tart. Oldalhajtásai állandóan nyeshetők és mint zsege, zöld eleség igen pompás takarmány télen-nyáron a tyukoknak, kacsáknak, kecskének.

Élősvévény lepényfából. A háromtüskés lepényfa (Gleditsia) magja ősszel vetendő, hogy a fiatal növényeket tavasszal állandó helyére ültethessük. Ajánlom tehát, nem vetőmag, hanem kis lepényfacsemeték vásárlását és

beültetését, amely igen olcsó a faiskolában és egy év előnyt jelent a bekerítésnél. Az élősvény talaját 40 cm. mélyen ősszel szokás felásni és forgatásnál jól betrágyázni rendes összekeveréssel, mert így az élősvény gyorsabban nő. A növényeket tavasszal ültetjük, kivonalezott három sorba, ültetőfa segítségével, hosszában 20 cm. keresztben 10 cm. távolságra. Az élősvény sodronyszerű összefonása a legtöbb munkát adja. Ott a föld színe fölött már áthajlitjuk keresztbe, hosszába és összekötözzük, hogy görbén növe, visszahajtvá, összefonódjon teljesen. Az egymáshoz áthajtott növényeket továbbnövés után ismét visszahajlitjuk és odakötjük, valósággal egymásba fonjuk, mert az így összefont élősvény még kiszáradás esetén sem hullhat szét, hanem tömör egészet képez, míg a kiszáradt fő anyaga el nem korhad. Az ültetés a telek határvonalától befelé 15 cm. távolságra kezdődjön, hogy ne nőhessen át rendes nycesésnél a szomszéd területére. Az ültetés előtt a telekhatárra karókat verni és két-három dróthuzalt kifeszíteni célszerű az élősvény felnövéséig. Az oldalnyesést állandóan kell alkalmazni, a felsőnyesés 150 cm. magasságon tul kezdődhet.

Maklura élősvény. A naraneseper (*Maklura aurantica*) ugyanazon a módon nevelhető élősvénynek, mint a lepényfa, de inkább kötöttebb talajon létesítsünk a maklurából élősvényt, mivel ott diszlik.

Élősvény eperfából. Eperfa-élősvényhez a kis növényeket magról nevelni nem ajánlatos, mert nagyobb faiskolákban az egyéves epermagoncok darabja két fillérjével megvehető és azonnal helyére ültethető, tehát egy évet nyerünk időben. A talaj őszi mély (40 cm.) megmunkálást kíván, jól betrágyázva érett porhanyó istálló trágyával. A sövény kijelölésére kifeszített zsinórt használunk. Az alap szélessége 30 cm., melyre három barázdát (árkocskát) huzunk 10 cm. távolra, azután a magoncok helyét vonalazzuk rá úgy, hogy hosszában 20 cm. távolra essenek egymástól a növényké, mindég egymás közé helyezve a magoncokat, mert így nem esnek egyvonalba és sűrűbb lesz az élősvény. A sövény a telek határától 15 cm.-el beljebb ültetendő, hogy az oldalágak lemetzés után pontosan a határszélig érjenek. Védőnek egy méter magasságig három sor dróthuzalt célszerű kifeszíteni faoszlopokra a határszél felől, alul pedig sűrű, rozsdamentes drótfonatot a talaj felszínétől 30 cm. magasan, ami ellenáll a csirkék átbujásának az élősvény alatt. Az eperfa magoncokat befelé és előre-hátra egymásba fonjuk és raffiával összekötjük, ha nő, újra visszahajlitjuk és odakötözzük, ezáltal valóságos fonatnak nevelve, mint a drótfonatot. Két év alatt eléri a sövénymagasságot. Sok munkát kíván, de 25–30 évig eltart, rendes ápolás mellett.

Drótsövény kerítést szeges (szurós) dróthuzállal szintén szokás alkalmazni a házhely parcellákon, ami csakis a nagyobb háziállatok ellen védi meg a növényeket, de az aprójószág bejárhat alatta. A drótsövény elég költséges és számítás dolga, hogy egyáltalán érdemes-e időlegesen alkalmazni, mert lakóház telkének végleges kerítése nem lehet, erre nem felel meg a drótsövény, mivel az aprójószágok átjárhatnak rajta.

Léckerítés húzása már végleges telekbekerítést szolgál, tehát lehetőleg tegyük tartóssá, építsük jó anyagból és védjük az időjárás viszontagságai ellen. A léckerítés sásfáit csakis teljesen kiszáradt keményfa anyagból faragjuk, mert a nyers sásfák végei rövidesen elkorhadnak a földben. A sásfának csak a földfeletti részét faragjuk, a kitérő részét, a betemetendő részt, az alsóvége maradjon egész vastagságban és beásás előtt tűzlángja felett forgatva, az alsó végét égessük meg és azonnal mártsuk, áztassuk kátrányba, vagy karbolineumba. A forró és tüzes sásfavég mohón beissza a nyers kátrányt és ezáltal a leföldelés után nem veszi be a vizet, évtizedekig ellen áll a korhadásnak. A sásfa földfeletti részét szintén kátrányozzuk be, valamint a léceket is, hogy a kerítés színes befestéséhez alapul szolgáljon. A bekátrányozás, alapfestés lehetőleg napos, meleg időben történjen és száraz faanyagra mázoliuk rá a kátrányt, hogy valóban tartós legyen. A telektartó kijelöléséhez hatósági közbenjárás kikérése szükséges.

Trágyázás

A házhelytelek területének megtrágyázása nagy gond a távol lakó tulajdonosoknak, mert hol van eladó trágya, hol nincs és kérdés, hogy van-e pénz trágya beszerzésére a telektörlesztések alatt és után, de mindennek előtt az a kérdés, hogy mennyi hasznot hajt és egyáltalán lesz-e bevétel a trágyázási költség arányában a bekerítetlen üres telken. Aki teheti, hozza jó termőerőbe a telkét. De fokozatosan is lehet javítani a talaj termőerejét.

Zöldtrágyázás a legkevesebb költséggel alkalmazható. A homoktalajt megfogja és termőerőbe teszi, a nagyon kötött agyagos talajt megporhanyítja a zöld trágya. Vidékenként és a talaj minősége szerint változik a zöldtrágya növény. Homokra csillagfürtmag, homoki bükköny, rozs, vagy ezek keveréke vethető és amikor teljes zöldjében virul, a legnagyobb zöldtömeget adja, — akkor lehengetve alászántjuk, esetleg ásóval leforgatjuk a talajba. Táperőben szegény parcellákon a zöldtrágyázás nagy előny a jövő évi növénytermesztésnek.

Istállótrágyázás a legbehatóbb táperő nevelő, de ha

rövidesen építkezünk, az épületek helyét fölösleges megtrágyázni. Az is számítás kérdése, hogy a köztes istállótrágyával üres parcellán az egész területet trágyázzuk-e be, vagy csak fészektrágyázást végezzünk költségtakarítás okából. Erről később még többet jegyzek fel.

Meszezés a trágyázásnak az a módja, amit csak alkalmilag végezzünk, ahol a talaj, esetleg a növény megkivánja. Erről is később többet.

Tőzegezés az agyag és keményedésre hajlamos, repedezni szokott területek gyógyszere. Minden talajmunkánál, ásás, kapálásnál előzőleg 1–2 cm vastag tőzeget szórunk fel és belemunkáljuk az agyagtalajba, amitől egy-két év alatt a talaj felső rétege vízáteresztő, omlós lesz és nyáron nem fog megrepedezni, az esővizet, hólevet magába szívja. A tőzegezett agyagtalaj megmunkálása a porhanyóssága által igen kellemes.

Keveréktrágya nélkül belső területen a kertészkedés el sem képzelhető, mert számos kerti növényünk van, amelyeket istállótrágyával nem trágyázhatunk. Így például a gyökérfélék: murek, zeller, petrezselyem, cékla, retek és a gumós növények alá az istállótrágya azért nem alkalmas, mert az összes kártékony rovaroknak pompás otthont képez a gyökerek közelében és az ilyen rovarfészekben hihetetlen tömegben szaporodnak a kártevők és tönkreteszik a gyökérféléket. Ezenkívül az istállótrágya azért sem alkalmas a gyökérnövények alá, mert a friss trágyás földben trágyaizt kap az étkezésre szolgáló gyökér. A keveréktrágya (komposzt) nem nélkülözhető egyetlen kertészkedőnél sem. Készítése elég körülményes és sok gondot és több munkát kíván, mint gondolnók. Az udvar félreese részében, vagy a kert egyik sarkában 50–60 cm mély, 150–200 cm széles és szükség szerinti hosszú gödört ásunk, amelynek felső szélét deszkázzuk és a kihányt földet, kívül a deszkázathoz vonjuk. Ebbe a gödörbe belekerül vegyesen minden hulladék a házból, a kertből egész éven át. Ősszel az összes falevelek és gallyak s ezekre takarónak kevés földet hánnyunk, hogy a szél el ne hordja. Erész évben a gyomféléket, etetésre nem alkalmas növényeket zöldeken hordjuk a gödörbe. Ugyancsak ide kerül az uccai por, szemét, az udvari szemét, a baromfitrágya, az éjjeli-edények tartalma. A háztól minden használhatatlan hulladék és szemét, korom, hamu és a konvhából az eldobnivalók, még a csontok is. (Követ, tégladarabot, cserepet, üvedarabot, köszönet, köszénhamut ne dobiunk a keveréktrágya közé.) És ezt a vegyes tömeget minden évben kétszer-háromszor összeforgatjuk, átrakjuk és évente egyszer átrostáljuk drótfonaton és ha van, évente 3–4-szer trágyával megöntözzük. A darabos anyagot alól rakjuk, a rostáltat külön tesszük. A keveréktrágya két-három év alatt válik

érett trágyává és lesz belőle omlós, fekete porhanyó föld. Nagy szárazságban meglocsoljuk néha a telepet, de csak nedvesítés céljából, mert a sok víz elrontja, savanyúvá teszi az értékes trágyaanyagot.

Hogy trágyázzam a kertemet?

A kertemet úgy trágyázom, ahogy azt a benne élő növények megkívánják. Vannak olyan kerti növények, amilyen a káposzta, saláta s még több, amelyek bőséges istállótrágyázást kívánnak. De vannak olyan kerti növények, amelyek a bőségesen trágyázott, zsíros földben nem hajtanak hasznót. Ilyen a borsó és a paszuly. A trágyás földben ültetett borsónak csak vastag szára nő, dús levelei fejlődnek, de hüvelytermése alig van. Hiszen ezt igen jól tudják a több év óta kertészkedők, de nem tudja a házhely-parcella új tulajdonosa, ezért följegyzem. A kerti növényeknek a trágya iránt más és más az igénye. Aki a kertjéből hasznót akar, nem erőszakoskodik, nem próbál-gat, hanem a gyakorlatban bevált kert-trágyázási tapasztalásokat javára fordítja, mert azok a több évtizedes tapasztalások még a legkisebb kertecskében is hasznára válnak. A trágyázás tudnivalói között első helyen áll a kert földjének ismerete. Mielőtt a kertemet művelés alá veszem, már előzőleg földet vizsgálok, gödröt ások és a talaj minőségét egy méter mélyen átnézem, a kert különböző részein. Volt már művelésem alatt Rákosesabán olyan 400 öles kert, amelynek déli sarka sárga futóhomok, közepe fekete agyagos föld és északi csücske fehér kötőmá-
lékből állott. A talaj nem mindenütt ilyen változatos, de azért a talaj metszését csináljuk meg. Erre az öntözésnél is szükségünk van. Az agyagos talaj nem nyeli úgy a vizet, mint a homokos. De a trágyázásnál is különbséget teszünk a talaj változatai szerint. A rendes és céltudatos trágyázáshoz a kert talajának legalább egy méter mélységig terjedő ismerete szükséges. Aki ezt megcsinálja, nem érheti meglepetés, csalódás.

Szükséges a talaj felsőrétégének ismerete abból a célból is, hogy milyen trágyát használjunk rá. Mert amint a talaj változatos, a trágyák is többfélék. A kevés ismerettel és tapasztalással bíró ember azt mondja rá: csak legyen nekem bőséges érett istállótrágyám, majd terem az én kertem mindent. Azonban ezt a több év óta kertészkedő és tapasztalt emberek nem helyeslik, mert tudják, hogy a bőséges istállótrágya nem elég arra, hogy a kert különböző növényeinek a legjobb termését biztosítsa. Eppen ezért föl-jegyeztem a kerttrágyázás tudnivalóit, a kertészkedők év-tizedes tapasztalatait sorrendben, könnyen megérthetően a házhelyparcellán kertészkedők részére.

Különösen figyelmet érdemelnek a följegyzésekhez mellékel. táblázatok. Ezekre csak rátekint a tanulmányzó és már előtte áll tisztán, világosan a *hideg- és melegtrágyák, a trágyanemek táblázata és a kertterület trágyázás-beosztása.*

TRAGYANEMEK TABLAZATA

Istállótrágya:	Fekáltrágya (Árnyékszék-trágya):
Friss istállótrágya	Friss trágya
Porhanyó istállótrágya	Higitott trágya
Érett istállótrágya	Kevert trágya
Szalonnás istállótrágya	Érlelt trágya
Sértéstrágya:	Istállótrágyalé:
Kemény sertéstrágya	Eredetiben. sűrűn
Lágy sertéstrágya	Vízzel higitva
Száritott sertéstrágya	
Lótrágya:	Zöldtrágya:
Száritott (melegágynak)	Zöldborsószár
Telepen kezelt	Zöldbabszár
Kecske-, juhtrágya:	Gyomok virágzásig
Friss trágya	Műtrágyák:
Érett trágya	Foszforsavas trágyák:
Baromfitrágya:	Szuperfoszfátok
Tyuktrágya	Thomassalak
Pulykatrágya	Csontliszt
Galambtrágya	
Vegyes baromfitrágya	Nitrogén trágyák:
Házinyultrágya:	Chilisalétrom
Friss trágya	Kénsavas amóniák
Érett trágya	Mésznitrogén (Norvég-nitrogén)
Keverékrágya:	Kálitartalmu műtrágya:
(Komposzt)	Német kálisó

HIDEG- ÉS MELEGTRÁGYÁK TÁBLÁZATA*)

Melegtrágyák:	Hidegtrágyák:
Lótrágya	Istállótrágya, vegyes
Sertéstrágya, kemény	Szarvasmarhatrágya
Tyuktrágya	Juh- és kecsketrágya
Pulykatrágya	Ridegsertéstrágya
Galambrágya	Házinyultrágya
*Korom	Árnyékszéktrágya, friss
*Hamu	Árnyékszéktrágya, higitott
*Mészpor	Istállótrágyalé
*Gipszpor	Istállótrágyalé, higitva
Tőzegetes fekália	Zöldtrágyák
Száritott sertéstrágya	Keverék- vagy komposzt-
Tőzegetpor	trágya
Kutvatrágya	Erdei föld
Utipor	Trégyatelepfenek
	Melegágy anyaga
	Összekorhasztott kerti
	növényhulladékok
	Földdel takart falevél
	*Műtrágyák

A kert beosztása

A kert trágyázását éves forgókra osztjuk, amint azt a táblázaton feltüntetem.

A *friss trágyázást kívánó növények* külön csoportba, a kert frissen trágyázott részébe kerülnek. A bőséges, friss trágyázást kívánják általában a káposztafélék: nyárikáposzta, őszikáposzta, télikáposzta, vöröskáposzta. Az összes korai és kései saláták. Kel, kalaráb kelvirág. Burgonya, kukorica. Friss fészektrágyába jön a tök, dinnye és uborka.

Előző évben trágyázott földbe kerülnek az összes gyökérfélék: murok, karotta, zeller, petrezselyem, pasztinák, retek, répa, hagyma, fokhagyma, cékla.

Tavaly előtt trágyázott talajba ültetjük a törpe és karós paszulyt és a borsóféléket. Ezek a hüvelyes növények a trágyás földben dús levélzetet növesztenek, de hüvelyt igen csekély mennyiségben teremnek. Pedig a kert igen szükséges növényei a hüvelyesek és a gazdaszszonynak kedvelt főzeléket adnak egész éven át, ha beosztjuk az elvetését.

*) Kertészeti szakíróink újabban a melegtrágyát és hidegtrágyát szerves trágyának és szervetlen trágyának jelölik. A szerves trágyák humuszban gazdagítják a termőföldet. A szervetlen trágyákat *-jellel különböztetem meg, ezek a talajba nem visznek humuszt.

A szükség szerint trágyázott terület a kert negyedik része. Ez igen változatos, nagyjából évelőnövényekből áll. Sóska, torma, spárga, kapor, majoranna, borsfű és más fűszernövények. És a paradicsom is idekerülhet, bőséges fészektágyázásba. A virágok szintén ide helyezhetők, mert én nem tudok elképzelni kertet virág nélkül. A gyümölcsfák, a gyümölcsbokrok, ribizke, egres, málna stb. lehetőleg a zöldszéles kertetől északnyugatra legyenek, hogy először is ne tartanak árnyékot, másodszor a kert növényeit védjék meg a hideg északnyugati szelek kártételétől.

KERTTRÁGYÁZÁS TERÜLETBEOSZTÁSA

<p>1.</p> <p>Frissen trágyázott. Növények:</p> <p>Káposzta Kel Kalaráb Kelvirág Burgonya Csemege kukorica Tök Uborka Paprika Saláta</p>	<p>2.</p> <p>Előző évben trágyázott. Növények:</p> <p>Murok Zeller Petrezselyem Pasztinák Hagyma Fokhagyma Répa Cékla Retek</p>
<p>3.</p> <p>Két év előtt trágyázott. Növények:</p> <p>Borsó, korai Borsó, késői Paszuly, törpe Paszuly, karós</p>	<p>4.</p> <p>Szükség szerint trágyázott. Növények:</p> <p>Fák Bokrok Virágok Sóska Torma Kapor Spárga Majoranna Borsfű Paradicsom Földieper</p>

Szerves és szervetlen trágyák

(A hideg- és melegtrágyák)

Azt mondja a szomszédasszony: Édes szomszédom, nézze meg az én szerencsétlenségemet! A burgonyámat fészkenként megtrágyáztam a kertben és mind kiégett, kiszáradott. Meg is nézem a bajt és megállapítom, hogy a szomszédasszony tyuktrágyával és galambtrágyával öntötte tele a burgonyafészkeket alaposan. Ezek *meleg trágyák* és égetnek. Még esős időjárásnál is bajt csinálnak a meleg homoktalajban. Egészen más, ha a szomszédasszony a patakmenti vizenyős, hideg talajba rakta volna az égető, meleg trágyát a burgonyafészkekbe. Ott használt volna a termésnek, de itt a forró homokban a meleg trágyaféle olajöntés vala a tűzre. Megmagyaráztam és ide is feljegyzem, hogy aki a mások kárán kíván tanulni, használja fel.

Melegtrágyák általában a következők: lótrágya, hízó sertéstrágya, tyuk-, galamb-, pulyka- és általában a baromfitrágyák. A melegtrágyákra szüksége van a kertészkedőnek. Igen hasznos segítséget kapunk melegágyak, palántafészek készítéséhez a *lótrágyában*. A jó kertészkedő az összes melegágyait rendszeren kezelt lótrágyából készíti. A friss lótrágyát szétmorzsolja, szárítja és árnyékos, száraz, fedett helyen tartja, nem vastag rétegben. A melegágyat ebből a száraz, puha lótrágyából készíti. Jól letapoossa, megöntözi és a nedvességtől a lótrágya felmelegszik. A rászórt földet és a belevetett magot melegíti, csirázásba hajtja, a palántát növeli. De, ha a lótrágyát vizesen tartjuk, a nedvességtől elég a tüze és nem lesz alkalmas melegágy részére. A melegágyak széthordása alkalmával a lótrágyát felhasználjuk a kert trágyázásához. A lótrágya a túlagyagos földet porhanyítja, a homokot megköti és elvegyül vele.

A *baromfitrágyákat* külön kezelve, csakis hideg, vizenyős talajon használhatjuk. A hűvös, nedves talajt átmelegíti és a növény fejlődésére már azáltal jó hatással van, hogy melegével gyorsítja a növekedést. A tyuktrágyát, galambtrágyát és általában a meleg baromfitrágyákat tisztán, vegyítés nélkül nem használhatjuk a kertben, csak vizenyős földben. Azért szoktuk ezeket az értékes melegtrágyákat összekeverni és mint keveréktrágyát (komposzt) alkalmazzuk a növények alá.

Hidegtrágyák közül legértékesebb az istállótrágya. Az istállótrágyát négyféle állapotban keverjük a földbe. Friss istállótrágya, porhanyós istállótrágya, érett istállótrágya és szalonnás istállótrágya alakjában.

A trágya összes tápláló részeit, tehát minden tápláló erejét a friss istállótrágyával keverjük belé a földbe. A frissen használt istállótrágyából nem vesz el semmi táperő, a talajba forgatjuk, mielőtt felbomlana, a levegő elszállna a táperő, mint szagosgáz.

A *porhanyó istállótrágya* a talajt lazítja, mert a szalma nincs benne elkorhadva, csak amolyan barnás, porhanyó anyag, amely az agyagos földet puhává teszi, ha belevegyítjük.

Az *érett istállótrágya* fekete, poralaku, morzsolós anyag, lyvet készíteni valóban mesterség, mert egyenletes öntözés, sem túlszáraz, sem túlnedves elhelyezés, jól letaposás és sok figyelem szükséges ahhoz, hogy igazán finom, érett istállótrágya legyen. A kertészek ezt alkalmazzák a legszívesebben, mert ebből van legnagyobb szükségletük.

A *szalonnás istállótrágya* nem értékes, mert a rossz kezelés és túlerés következtében vált az érett trágya szalonnássá. Ha a trágyatelep alján megáll a víz, a trágyalé, odafolyik az cső és a hőlé, akkor az istállótrágya lágy szalonnás lesz. A szalonnás istállótrágya nem dicsősége az állattartó embernek. A kertészek általában nem is használják ezt a trágyát, nyersen, hanem lapos rétegekben megszáritva porrá törlik és mint érett trágyapor, kitűnő trágyázóanyaga a kertnövényeknek, legkivált a virágoknak.

Az istállótrágya elnevezés alatt általában a szarvasmarhák trágyáit értjük. De részben belekeverhetjük a sertéstrágyát, lótrágyát, kecsketrágyát, nyultrágyát és a baromfitrágyát is. Az igazi istállótrágyába állandóan belevegyítendő az árnyékszéktrágya is, de mindezek a trágyafélék csak összesen és együtt egyharmadrészét képezhetik a jó istállótrágya anyagának.

A *sertéstrágya*, ha kemény, tehát hízótól ered, akkor melegtrágya, ha tenyészsertéstől, rideg állatoktól való, akkor híg az ürülék és hidegtrágyát termel. A sertéstrágyát is legegyszerűbb frissiben a kert talajába beásni, elvegyíteni, mert minél tovább áll a levegőn, annál kevesebb trágyeérő marad benne. Az a trágyaszag általában, amit nem szeretünk szagolni, az a bűz mindig a trágya táplálócijéből veszett el, mert a levegőben felbomlott, elillant. Ha frissen belekerül a talajba, nem vesz el belőle értékes táplálórészt.

A *lótrágya* egymagában kezelve szintén értékes kerti trágya, de csakis ott, ahová melegtrágyára van szüksége a kertészkedőnek. Laposokba, ahol a föld általában isza-

pos, nedves és hideg, agyagos földben, ahol az agyagot a lótrágya melegíti, porhanyítja és nem égetheti ki a benne levő növényeket. Melegágyának, meleg fészektrágyának bőséges és rendes öntözés mellett igen hasznos és szükséges a lótrágya, más trágyák összekeverése nélkül. Az istállótrágya között a lótrágya rendszeren elvegyül a szarvasmarhák trágyájával.

A kecsketrágya és juhtrágya általában félmeleg trágyát alkot, amelyet a kertben igen jól használhatunk.

A trágyalé valóban értékes tápanyaga a kertnek. A trágyalé az állatok vizeletéből és a trágyadombon elolvadó hóból, a trágyatelephez folyó esővizből képződik. Rendszerint a trágyatelepen felgyülemlett trágyarakásra szoktuk felloccsolni, de kihordás után és csapadékos időben felesleges trágyalé is képződik, amelyet a kertben használnál felhasználhatunk.

A fekáltrágya (árnyékszéktrágya) a kert legszükségesebb trágyaféléje, ha szakértelemmel alkalmazzuk. A fekáltrágyát használjuk a kertben frissen keverve, higitva és érlelve. Frissen a salátaágyásba huzott árkokba tesszük és földet huzunk rá. De használhatjuk más, bő trágyázást kívánó kerti növények alá is, ha földtakarót huzunk rá és ezáltal a szaga eltűnik. Keverni szoktuk a fekáltrágyát homokkal, laza földdel, szemétrágyával, de legtöbb esetben tőzeggel. A tőzeggel keverés az erre a célra készült tőzegszórós árnyékszékben történik. Sajnos, nálunk csak Losonc városát rendezték be tőzeg árnyékszékekkel és ott használták fel az emberi ürüléket, mint igen értékes trágyát. Higitani vízzel szoktuk az árnyékszéktrágyát, mert az ilyen öntözést némely növényféle igen meghálálja. Például a krizantémum virág ettől nő csodaszépre, nagyra. Természetesen csakis olyan növényeket öntözhetünk higitott fekáltrágyával, amelyek nem kerülnek egyhamar emberi táplálkozásra. Az érlelt fekáltrágya kitűnő tápszer, főleg homokos és porhanyós talajon a növények részére. Az érlelés úgy történik, hogy a már megtelt árnyékszék gödrébe száraz homokot hintünk és azután beföldeljük. Egy év után, tehát a harmadik évben a betemetett fekáltrágyát kiássuk. A gödörben sárga, rozsdához hasonló, morzsolódó trágyaanyagot találunk, amelyet a kertben fővédelmezőleg értékesíthetünk ott, ahol hajtásra, a talaj gyorsabb növelő erejére van szükségünk. Meglepő eredményt láttam Rákosszabán a Rákos uccában az érlelt fekáltrágya alkalmazásával. A ház előtt és az udvarban revelt gyönyörű lugas szőlő a sarkon a szélről elvongyúlt. A szőlőlevelek halványzöldek, részben sárgászöldek lettek. Tanácsomat kérte a gazda. En a két év előtt a kertében elszórt árnyékszék rozsdás színű homokjából a szőlőlugas tövére kétujjnyi vastag réteget ajánlottam, de

három ujj vastag földréteggel alátakarva. Három hét mulva a sárga szőlőlevelekbe élénkzöld erek vonultak be és csodaszép zöld színű lett a beteges, sárguló szőlőlugas ezen része. Azonban a fekáltrágyával csinján kell bánni. Belőle sokat adni kockázatos dolog.

A *keveréktrágya* vagy komposzt minden udvaron elkészíthető. A szemét, a konyhai hulladék, esontdarabok, értéktelen rongyok, bőrdarabok, fahamu, éjjeliedények tartalma, faszénpor, fűrészpor s minden, ami csak szemétre kerül és összeérlelhető, ezek képezik a szemétrágya, vagyis a keveréktrágya anyagát, amint azt már előzőleg följegyeztem.

Vannak növényeink amelyek meghálálják, ha kormot szórunk a tövéhez. Ilyenek a tárkony, borsfű stb. Ugyancsak a fahamut is kedveli több kerti növény. De a fahamut a *hamuféreg ellen is használjuk* a káposztapalánták reggeli harmatos levelére szórva, azután a talajra mosódik le a hamu, mint kicsiben hasznos trágyázóanyag, de hamut csakis fejbeborulás előtt alkalmazhatunk, később a káposzta beboruló levelei közé szorul.

A keveréktrágyák között emlitem meg a fűrészport is, ami nem trágya valójában, hanem kötőanyag. A hig trágyaféléket fűrészporral felitatjuk és úgy keverjük a talajba.

A *zöldtrágya* a kerti talaj igen szükséges tápláléka. Homokos, gyöngye termőerejű talajon a leszedett zöldborsó a konyhába kerül a szárát pedig, úgy zölden aláforgatjuk a talajba. A zöldbabot szintén. Ezek a zöld növényi részek a homoktalajt megkötik. Az agyagos, keménytalajt meglazítják. A zöldtrágya igen értékes és szükséges táplálóanyagokat visz a földbe, amit a következő terméskor tapasztalni fogunk. De különösen a termőtalaj porhanyítása, morzsolóssá tétele által válik hasznára a zöldtrágya a kertészkedőnek kötött talajon.

Ugyancsak zöldtrágyázásnak számít az is, ha a kertben a hasznos növények kikerülése után a felnövő gáz, dudrát és mindenféle burjánt, gyomot — mielőtt magvat nevelne, — leássuk és a talajt forgatjuk. Ha nem érünk rá, hogy felássuk a kert gazos tábláját, akkor a fölverő gáz lekaszáljuk, lesarlózzuk és félreeső helyen összerakva, beföldelve trágyát készítünk belőle. Ide kerül minden hasznavehetetlen növényzár, falevél, vékony gallyak, melyek elkorhadva kitűnő trágyát adnak a kert részére s főleg ezekből a növényi korhadásokból a kert termőrétegének porhanyítását állítjuk elő.

A kert legdrágább kincse az igazi kerttalaj. Ez olyan értékes valami, hogy Franciaországban. Páris környékén, a földbérlet kertésznek, hat évi bérletidő után, joga van a bérelt terület felső 18 cm. talaját elhordani. És el is hordják gazdasági vasutakon, mert a kertészkedés legnélkü-

lőzhetetlenebb anyaga a gyommentes, porhanyó kertiföld, melyet könnyen munkálhat meg a kertészkedő.

A műtrágyák valójában nem is trágyák, hanem csak a növényi táplálóanyagok pótszerei. A növénynek tizenkétféle táplálóanyagra van szüksége, hogy felépüljön, megnőjjön. A termőtalajban a tizenkétféle tápanyagból egyik-másik szűkösen van. Főleg az egyes fontosabb tápsók szoktak gyakran hiányozni és ezeket egyenként pótolja a mesterséges vagy műtrágyázás. A műtrágyákról csakis műtrágyázási kísérletek, *termesztési próbák után* lehet megállapítani, hogy hasznos-e, gazdaságos-e, vagy nem érdemes költeni rá. Házikertekben a műtrágya oly kis mennyiségben szükséges hogy azzal próbát tenni nagyobb anyagi kockázat nélkül is lehet. A műtrágyák a következők: *foszforsavtartalmu* műtrágyák: a szuperfoszfát, thomassalak és csontliszt, *Nitrogéntartalmu* műtrágyák: a chilisalétrom, kénsavas ammoniák és mésznitrogén. *Káliumtartalmu* a kálisó és árnýékszéktrágya.

Soztunk még *meszet és gipszet* szórni a nedves hideg talajokon, hogy a hideg talaj tápláló anyagainak bomlását gyorsítsuk ezekkel, valamint a gyümölcsösben a csontarok is meghálálják a meszeztést, azonban a meszezéssel vigyázni kell, mert a túlságos meszezés által 2—3 év alatt kimerítjük a talaj termőerejét, mivel a mész csak hajtószer.

A trágyák alkalmazása a kertben

A kerti növényeket trágyaigényük szerint csoportba osztjuk. Ezt a beosztást *vetésforgónak* nevezzük. A kartinövények egyes fajtái egy és ugyanazon a talajon és évről-évre haszonnal nem termesztethetők. Ennek az oka az, hogy egy növényfajtának mindég egyforma tápanyagra van szüksége és úgy kiéri a termőföldet, ha évekig egy helyen termesztjük, hogy évek múlva egyáltalán termést se látunk róla, még a bőséges trágyázás mellett sem. De szükséges a vetésforgó azért is, mert ha egy és ugyanazt a fajta növényt több évig termesztjük egy táblán, a növény ellenségei, a bogarak, a gombák és a gyomok annyira elszaporodnak, hogy végre teljesen fölélik a veteményt. A kertben tehát szükséges, hogy a növények részére különböző változatos talajokat készítsünk elő. A szükséghez képest legyen frissen és bőven trágyázott tábla, legyen az elmúlt évben trágyázott tábla és tavaly előtt trágyázott tábla. Erre a beosztásra azért is szükség van, mert a trágya értékes, sok pénzbe kerül és pazarolni kár. A táblák beosztására táblázatot adtam. Az egyes trágyafélék használatára irányítóul szolgálnak a következő feljegyzések:

A frissen trágyázott területre ősszel és tavasszal, a kert fölasása, fölszántása előtt hordunk és teregetünk jó vastagon érett istállótrágyát. Teljes trágyázást csakis istállótrágyával adhatunk a kerti földnek. Lehet a teljes trágyázást télelejen adni és aláforgatni, ha a kert ezen részébe áttelelő salátát teszünk. Koratavaszra fejessalátának és a saláta ritkításába jön a nyári káposztapalántázás, korai kalaráb, kel- és kelvirág-palántázás, korai retek. A korai káposztafélék lekerülnek júniustól augusztusig és utánuk harmadik termésnek jön a táblába téli retek, cékla, késői fejessaláta, augusztus elsején pedig laboda (spenót) és hónaposretek. Ez volna a frissen trágyázott kerti talaj táblájának a termőrendje. Én késői uborkát is sikeresen termesztettem a korai kalarábé lekerülése után, mert közéje már júniusban bevettem a késői uborkamagot a sorokba. A tök és az uborka részére fészekt trágyázást adunk, ugyancsak érett istállótrágyából. A korai burgonya és esemegekukorica teljes trágyázást kívánnak és ezért bőséges terméssel jutalmazták a kertészkedőket. Már a késői káposztát tavasszal részesítjük bőséges trágyázásban, a talaj fölshántása előtt. Ugyanigy járunk el a késői kalarábé, kelvirág, kelkáposzta és bimbóskelnél is. Az istállótrágyát a kertbe kihordani és ott kupacokba rakni nem gazdaságos dolog. A trágya a napon, a szabad levegőn, a szélben mindég veszít a tápláló értékéből. A friss trágyát ha soká hagyjuk kupacokban, az eső, hó kimosza belőle a táplálóerőt s azután csak értéktelen szalmát, növény szárrészt teregetünk szét. A kupac helyén tul sok trágya jut, a talaj többi része trágyázatlan marad. Ez a nagy hátránya a trágya kupacban tartásának. A kupacok helyén tul-buja lesz a növény, a körülötte levő földterületen sovány lesz a termés. De a kertben eltergetett friss trágyát sem szabad napokig a földszínen hagyni mert minden órában gyöngül a tápláló ereje a kiterített trágyának. Leggazdaságosabb az istállótrágyát a lehető leggyorsabban földbe forgatni ásóval vagy ekével. Kivétel, ha télen a hó belepi az elterített trágyát és tavasszal hólével a földbe mosódik az értékes tápanyag.

A kert frissen trágyázott táblájára első évben nem szoktak műtrágyát használni. Ha bőséges az istállótrágyázás, fölösleges oda a hajtószer, a műtrágya. Ebben azonban kivételt képez a homokos talaj. Homokos talaju kertben még a bőséges istállótrágyázás után is a késői zöldségfélék, mint a káposzta, téli kalaráb, téli kel, téli bimbóskel, kelvirág és vöröskáposzta alá kevert fekáltrágyát haszonnal adhatunk. A mi homoktalajaink egyáltalán hálásak az árnyékszéktrágya iránt, amit érlelve, harmadik esztendőben a betemetett gödröt felásva, szórhatunk a kerti növények fészkebe, mert akkor szagtalan, rozsdapor alaku, omlós lesz az érlelt fekáltrágya.

A múlt évben trágyázott területre általában a gyökérfélék jönnek, meit a friss trágyázás trágyaszaga megérzik a gyökernövények ízén. Erre a területre alkalmazhat a kertészkedő műtrágyákat és fekaltrágyát érlelve, szagtalanul. Ha a kert neves talajon fekszik, a gyökérfélék alá szórhathunk meszet, gipszet, mint műtrágyát. De haszonnal szórhathunk el a talajra fölcsás előtt baromfitrágyát, kemény sertéstrágyát, lótrágyát a melegágyak anyagából. Ezek a melegtrágyák jó hatással lesznek a hideg, vizenyős talajon a gyökérfélékre s nem tarthatunk attól, hogy a hideg talajban kitégetik a növényt. A hagyma különben igen szereti a frissen föltört gyepföldet és nagyra nő benne. A kertben fölszántásra kerülő lucernas, lóherés táblában hagymát természeteni igen jövedelmező. A dughagymáról nevelt hagymaágyások közé késői uborkát ültetni haszonnal jár. A hagyma lekerül augusztus közepére. A június végén fészekbe és hosszú sorokba vetett uborka már ekkor a hagymaágyásban kuszni kezd. Nagy szárazságban is jól bevált a hagymaágyak közé vetett késői uborka. A hagyma után még késői kalarábot tettem az uborkaágyások közé szelfogónak. Ez a közöttek karalábé a harmadik termés volt egy évben, ugyanarról a tábláról. Az uborka alá sorjába fészektrágyát raktam, hiszen a kert trágyázását sohasem lehet oly pontosan fölosztani vetésforgókra, mint a mezőket, szántóföldeket. A kertben az egyes növények trágyaszükséglete szabja meg a trágyázást.

A tavaly előtt trágyázott terület a hüvelyesek részére való. A korai zöldborsó, korai zöldpaszuly. Ezek helyébe, de fölváltva a korai borsó talajába a késői paszulyt, a korai zöldpaszuly helyére a késői zöldborsót vetjük. Ha csak lehet és nélkülözhető, a korai zöldborsó és a korai zöldpaszuly szára, azokat úgy zölden bele kell forgatni a talajba, mert ez a legértékesebb *zöldtrágyázás*, ami a kert talaját összetételében javítja, megmunkálhatását a porhanyítás által elősegíti. A harmadéve trágyázott területről is, legalább két termést biztosítsunk. Egy korait és egy későit. A rendes időben vetett bab és paszuly ágyásai közé bőséges fészektrágyába karalábot kelt szoktam plántálni, még pedig késői fajtát. A korai zöldborsó helyén bőséges fészektrágyába a paradicsom is bevált. Tehát két termést biztosított erről a tábláról. A fészektrágyázás az ásásnál elkeveredik s a következő évben, mint teljesen friss trágyázott tábla kerül megművelés alá ugyis ez a terület, tehát a bőséges fészektrágya nem csinál bajt a foltjaival.

A szükség szerint trágyázott terület a legváltózatossabb kerti művelés alatt áll és a trágyázás is a legkülönbélebb. A több évig viruló, vagyis évelő nö-

vényeket szintén kell trágyázni. A sós kátábla szereti a kormot ráhintve, a trágyalevet a hóra öntve télen, vagy esővízzel fölhintve nyáron. A spárga dusan trágyázott ágyakat kíván, különösen jól terem laza, nedves talajon. A paracicsom fészektrágyát. A ribizke egres, a fák alja hálás a trágyalé hóra öntözéseért. Tavaszig beissza a talaj a trágyalevet. Ezen a területen használhatjuk föl a trágyatelep alját. Az agyaggal ledöngölt istállótrágyatelep fenekét minden negyedik esztendőben ujjal cseréljük fel. A telep aljáról fölkerülő föld három esztendeig itta be a trágyalevet. Ezt a kövér agyagot a szükség szerint trágyázott területen lejjebb fölhasználhatjuk az élő növények talajára szórva. bekapálva és szétgereblyézve, valamint a fák és a bokrok alá szórva. A szükség szerint trágyázott területen használjuk föl a keverék vagy komposzttrágyát is leggyakrabban. A morzsalékos, porhanyó keveréktrágya alkalmas az élő növények alá hintve arra, hogy a terméseket fokozza s a talajt javítsa. A legtöbb kislakásnak nincs szarvasmarha tartása nincs istállótrágyája s ha venni kell, azzal takarékosan bánjunk. A háznál összekerülő minden trágyalevet fölhasználunk a keveréktrágyához, hogy az istállótrágyáért sok pénzt ne adjunk ki. Csak oda használunk pénzen vett trágyát, ahová mást nem adhatunk. Ilyen a káposzta, karaláb, kel, kelvirág és általában a friss trágyát kívánó növények.

Épületek helyének kijelölésére

már a fák, cserjék kiültetése előtt legyen gondunk, mert a kiültetett fákat évek múltán átültetni nagyon költséges és bizonytalan dolog. Épületek helyére a ház helytelken fát ne ültessünk, de még a bokrokat, rózsatörzseket is célszerűbb végleges helyére tenni, hogy később ne háborgassuk rendez növésükben. Mérjük ki a lakóház tervezett helyét, a sertésöl, baromfiöl és faskamra területét, hogy a beosztás helyes legyen. A szemétdöör képezi a keveréktrágya telepet és átforgatáskor a második gödröt ássuk a helyes keveréktrágya készítése végett. A ház hely-parcella uccára nyúló részen a gyalogut kavicsozását jókorán kezdjük, az udvaron és kertben a gyalogjárókat jól előre kijelölve, lehetőleg sármentesítsük. Ismertem olyan munkást, aki a munkából hazajövet, zsebében és kezításkájában mindennap kavicsot, köveket és tégladarabokat hordt haza, hogy az udvaron az átjárókat, a ház elejét kikavicsozza és két év alatt még a kerti gyalogösvényeket is sármentessé tette.

A felső termőréteget

építkezés előtt hordjuk le, mert abban a kerti növények k. sz. táplálékot találnak míg a házalak alapzata részére kiásott mély árkokból kikerülő vadföld terméketlen, táperőben szegény és az udvar feltöltésére való. Célszerű tehát az épületek helyéről a talaj felszínéről 20-30 cm. vastag réteget leszedni és a kerti területen szétszórni. Az udvaron ne bántuk a termékenyebb feltalajt, mert ott az utak kivételével szintén növényeket rakunk. A fák, virágok, füvek részére szükséges az udvar táperős felső földrétege, míg az épületek helyén nem gazdaságos ott hagyni az értékes felső talajréteget.

Az udvar feltöltése

és a kert területének lemelítése 20-30 cm.-rel, többféle haszonnal jár. Először is az udvaron összefutó esővíz, hóle hátra foly a kertbe és ott a hasznos növényeket táplálja, ahelyett, hogy átjárhatlan sárt képezzen az udvaron, vagy kifolyjon az utcára. Másik haszonvétele az udvar feltöltésének az, hogy a termékeny felső talajréteget róla hátra hordjuk a kertbe míg a kerti föld átforgatásánál a kert alsó, terméketlen talajrétegéből töltjük fel az udvart, ahol növények nincsenek, tehát a 20-30 cm. kertitalaj súlylyesztés a termőréteg megnövelését, a termőerő megjavítását szolgálja a kerti növények részére. Az udvaron a fák és virágos ágyások felső talajrétegét nem bántjuk, nem hordjuk le a kertbe, mert azoknak is szükséges. Az udvar területének fölemelése által elérjük, hogy semmiféle víz nem folyhat ki az utcára, sőt az értékes esővizet előre elkészített gödörbe összegyűjthetjük a kertben. Lehet cementtartály, lehet agyaggal kibélelt és vízáthatlanná tett gödör az esővíz felfogására, de az esővíz a legértékesebb növényöntözővizet szolgáltatja és megérdemli az összegyűjtést.

Kut és vizellátás

A kutkészítést bizzuk kutmesterre, mert a magán kutásással sok szerencsétlenség történt és számos emberélet esett áldozatul a hozzá nem értők kutásásának. A hatósági engedélyt előre szerezzük be.

Magasan álló talajvíz

területén hamar találunk vizet de ez ritkán élvezhető, ivásra nem alkalmas. Rendszerint a kutmesterek megtalálják a módját annak, hogy a kutvizet talajvízes terüle-

ten is ivás céljára használhatóvá tegyék. Egyik módja az, hogy cementgyűrűket becsátanak le és a felrakódó víz átszűrésére a kut fenekén 60–100 cm. magas sódér- és homokréteget tesznek. A szűrőrétegen átszivárgó víz élvezhető lesz a talajvizes területen is. De szoktak évente ritkaszerűen zsákbau faszenet rakni a kut kitakarításánál a fenekére, darab kővel lenyomtatni. A faszén kitűnő ivóvíz-javító és minden évben kicserélendő.

Meszes kutviz

A kutviz élvezhetetlen meszesvizét kétféleképpen szoktuk megjavítani. Egyik módja az, hogy kutmestert hívattunk és vasesővel lemélyítjük a kut fenekét addig, ahol jó, nem meszes vizet találunk. A hosszú vasesővön szivattyúval emeljük fel az új forrás vizét, a kut meszes vizét pedig külön csak öntözésre használjuk. Másik mód a kut meszes vizének megjavítására az, hogy cementgyűrűket becsátunk le a kutba és a mostani mélységet 100–150 cm.-mel megtoldjuk, vagyis leássuk. Az így nyert meghosszabbítást tiszta homokkal és sóderrel megtöltjük, közéje 20 cm. vastag rétegen faszenet rakunk le, hogy a meszes víz ezen a rétegen átszivárogha megsűrűdjön és úgy jöjjön fel a kutba. A homokon átszűrt kutviz elveszti meszes ízét. Mindkét vízjavítást kutmester végezheti.

Sziksós kutviz

emberi élvezetre alkalmatlan. Öntözésre mésszel közömbösítjük és ha pár nap alatt leülledik a növények részére *talajelőntés* alakjában használható. A meszesett sziksós kutvizzel a növények levélzetét nem öntözhetjük, mert ettől mész rakódik a levelekre. A sziksós kutvizet a kutmesterek úgy javítják mint a meszes kutvizet, vagyis vastag átsűrőréteggel.

Öntözővíz

részére a rendes jó ivóvízü kutak mellé 500–600 literes víztartó edényeket rakunk. Lehet ez az edény cementkád, vagy olajjal telített fahordó. A kut mellett tűzrendészeti szempontból amúgy is víztartályt és abban állandóan vizet kell tartani. Ha naplemente után kiöntözzük az állott vizet, azonnal meg kell tölteni friss kutvizzel a tartályt, hogy az éles kutviz másnapra meglágyuljon a napon és levegőn.

Esővíz

a legjobb öntözővíz, de a mosásnál sem nélkülözhető. Az amerikai farmerek (mezőgazdák) úgy építik lakóházaikat, hogy az összes esővizet a padláson beépített nagy cement tartályba gyűjtik és onnan csöveken levezetik a mosókonyhába, majd az öntözőcsövekhez. Az esővizet nekünk is haszonhajtó lesz felfogni. A fedélzetről a csatorna alá beépített cement tartályban, az udvarról a kertbe hátrafolyó esővizet az odakészített vízgödörben. A mosáshoz használandó esővizet, ha nyáron a nagy melegben meg akar poshadni, szitáljunk bele fahamut és ez nemcsak megvédi az esővizet a poshadástól, hanem lugossá teszi, a mosás gyorsabban és behatóbban végezhetővé.

Kerti növények elrendezése

Kezdő kertészkedők leggyakoribb hibája, hogy a növények részére okvetlen szükséges termőterületet nem adják meg, mindenből sokat akarnak termelni és a végén semmit sem kapnak. A tulsűrű kukoricából csak takarmány lesz, kaszamále (esalamádé), de csövet, szemet nem terem. A tulsűrűn vetett borsó, paszuly és bármely kerti növény csak felnyurgul, de termést alig látunk belőle.

Fák tulsűrű ültetése igen gyakori rossz szokás. Öt év előtt arra járva, Rákosliget újonnan telepített részén, beszóltam a kerítés fölött és magyaráztam a fátültető telektulajdonosnak, hogy kétszer-háromszor nagyobb terület szükséges a csemeték részére. A köszönet az volt, hogy *vén bolondnak* nevezett és én hallgattam, de öt év után ismét arra járva, újra beszóltam a kerítés felett: *Kész a faiskolája, áruba bocsáthatja szomszéd!* — Az illető szégyenkezve emlékezett vissza és beismerte, hogy tévedett, sűrűn ültetett facsemetéi felnyurgultak és nem számíthatott termésre a gyümölcs-jegenyéken. Ha kettőből egyet kidobott, az is kevés volt a fiatal fák rendes terület-igényének. A gyümölcsfák kiültetéséhez följegyzem a szükséges termőterület méreteket és akik a jótanácsot megfogadják, nem éri késő bánat. *Dió, gesztenye* 15—20 m. *Magas törzsű alma, körte, cseresznye, meggy, eper* 10 m. *Szilva, kajszinbarack* 6 m. *Mogyoró, birs, őszibarack* 4 m. *Törpegyümölcsfák* 4—5 m. *Egres, ribizke* 1 m.

A kertésznek összes tudnivalóit nem célja tárgyalni e kis könyvnek, mert esakis útmutatót kíván nyújtani az üres házhelyparcellák tulajdonosainak, a kezdőknek, hogy jövedelmet nyerhessenek a kisterületű, de még be nem épített saját földjükről, ami oly nagyon becses és kedves. Ami a legszükségesebb volt, lehetőleg összevontam és újra áttekintést adok rövid foglalatban.

A telek jövedelmezősége építkezés előtt.

Az utóbbi évek tömeges házhelyparcellázásai révén a házhelytelkek ezrei állnak üresen, mert az építési költségnövekedést megvonták, sőt beszüntették. A kiüzett és még törlesztés alatt levő földparcellákról a tulajdonos kisemlő bármi csekély jövedelmet megragad, sőt minden törekvése lehető legtöbb hasznot biztosítja a saját kis házhelytelkére. Legtöbb esetben a szabadon álló, bekerített terület ki van téve a vadnyulak kártételének, tehát csakis olyan növény termesztésére van alkalom, amiben a vadnyul kárt nem tehet. És itt mindjárt figyelmeztetem a kerített parcellákra kiültetett fiatal gyümölcsfák tulajdonosait, hogy kéregrágás, teljes kipusztulás veszélye fenyegeti a mezei nyulak részéről a fiatal fákat, mert magas hótakaróról szinte a koronájáig fölraggnak és leszedik a gyümölcsfa külső héját, a fakérget. Az ilyen rágott kérgű facsemetetörzseket nincs mód orvosolni, ki kell dobni, mert tönkretette a mezei nyul. Ugyanigy vagyunk minden áttelőlő növényvel a kerített házhelyen, a vadnyulak prédája lesz, tehát kár vele foglalkozni. A szabadon, kerítetlenül levő területre ültetett gyümölcsfák gyöngye kérgét a nyulrágás ellen csak egy módon védhetjük meg, és ez a *körüldróthálóztatás* a *fatörzsnek* legalább 120 cm. magasságig. A drótháló legyen sűrű, hogy a nyul ne bírjon a fakéreg közelébe jutni. Legcélszerűbb három keményfakarót a csemete körül beverni, ezekre kívül rászegezve a drótfonatot és körülkeríteni a törzset. Szokták a kerítés nélküli telken ültetett gyümölcsfák törzsét bekötöni szalmával, náddal, rőzsével, de ezek nem biztosítják a nyulrágás ellen, mert nagyon szigorú téli időben a hóréteg tetejéről rágya körül a nyul előbb a bekötés anyagát, utána a gyümölcsfa kérgét. Csakis az át nem rágható drótkerítés biztosít a nyulrágás ellen. A házhelytelken bekerítés előtt hasztalan vetünk téli fagyálló kerti növényeket, mert ezek is a nyulak prédájául esnek. Saláta, laboda, galambica, letakart káposztafélék, áttelőlő korai borsó, mind alkalmasak nyultápláléknak és ezekre a csemegékre rájáznak a vadnyulak. A fokhagyma és vöröshagyma megmarad, a sóskát sem bántja a vadnyul. A bokorvirágok között is bőven akad kedvére való, a helyeknek gyöngye hajtásait lerágja télen. Tehát a kerítés nélküli házhelytelken csakis külterjes mezei növénytermesztés üzhető, ami kevés jövedelmet biztosít a házhelytulajdonosnak.

Távol fekvő házhelytelkek

Az üresen álló házhelytelkek hasznosítására nagy befolyással bír az a körülmény, hogy a tulajdonos lakása-

hoz *távol*, vagy *közel* fekszik. Közfekvés alatt értem, ha gyalogosan kimehet a házhelytelekre félóra alatt. Távfekvőnek tekintem, ha villamoson, vagy vasuton, költséggel közelítheti meg. Először a *távfekvő házhelytelek* időközi haszonvételi lehetőségeit jegyzem össze. Termelhető a távfekvő házhelyeken lucerna, amit már említettem. A lucernást kész örömet veszik bérbe a közellakók. A távoli házhelytelken létesített lucernás kitünő terület gyümölcsösnek, mert csak akkora foltot irtunk ki a lucernából, amekkorát a ritkán beültetett facsemete igényel és így 6–8 méter távolra kerül az egyméter átmérőjű irtott folt. Természetes, hogy a beültetett fa növekedése arányában a lucerna kikapálása is terjed, mert a gyümölcsfák alatt, ameddig a fa ágai kinyulnak, a talajt meg kell kapálni és rendszeresen évente gyöngén trágyázni. Így lesz örömrünk a házhelytelekre kiültetett fákban és haszonvétel a lucerna évente 3–4-szeri kaszálása után. A távfekvő házhelytelekre még vethetünk a talaj minősége szerint, rozsot, árpat, zabot, kölest, keverékbükkönyt és más olyan növényeket, amelyek elvetéstől learatásig művelést, munkát nem igényelnek. Természetes, hogy minden egyes esetben a talaj minősége határozza meg azt, hogy a távfekvő házhelytelek tulajdonosa mit termeszthet, mert *a föld választja meg, hogy mit terem*, mit szeret — a telektulajdonos a föld által szeretett növények közül jelöli meg, hogy melyiket. A távfekvő bekerített házhelytelek után igen csekély a termésjüvedelem, de ez emelkedik, amint körülkeríti, amint kutat készített, belterjesebb termést üzhet. A följegyzett egészen külterjes hasznosítás után rátérek a bekerített, vagy legalábbis vadnyulak kártételének ki nem tett házhelytelek földjének időközi haszonvételére.

Bekerített házhelytelek

A bekerített házhelytelek haszonvétele igen különböző és ha a tulajdonostól távol esik, a sajátkezü megművelése ráfizetéssel jár az utazási költségek miatt. A távfelső bekerített házhelytelken első tennivalónk a telek pontos beosztása. Mérjük ki és facölöpökkel pontosan jelöljük ki külön-külön a telek beosztását. Első a házhely kimérfése legyen, mellé a fáskamra, ól, személgödör, baromfiudvar, virágoskert, zöldségeskert, gyümölcsös. Az udvarterülete házépítésig szintén növénytermesztésre használható. Azonban igen célszerű a fiatal gyümölcsfák alatt a talajt a kiszáradás ellen szalma- vagy törekréteggel behinteni és a szél elhordása ellen facölöpöket verni a földbe. Az így betérített talaj nem bír forró nyáron sem kiszáradni, a szalmatakaró alatt a nedvesség raktározódik és a

fiatal fák még a legforróbb hőhullámok idején sem szenvednek a szárazságtól. A kut igen jelentősen megváltoztatja a házhelytelek használatát, azonban a távoleső házhelytelek-kert megművelése a sok utazási költség miatt még kuttal sem fizetődik ki. Ez természetesen a számítás dolga és a plajbász mondja meg, hogy haszonhajtó lesz-e, vagy ráfizetéssel jár a házhelytelek megművelése. Közel fekvő bekerített házhelytelek használatát a természeti körülmények irányítják. Mélyebb fekvésű területen és kuttal a telken, lehetséges a saláta-, káposztaféléket is termesztetni, azonban magas, száraz talajon kár vele vesződni, ugyanis csak szinylődnék a sok vizet igénylő növények. Száraz területen csekély vízöntésekkel pompásan termesztetünk paradicsomot, uborkát, borsót, babot kevés téli gyökérféléket, amit a kut vizéből hetenként előntünk, elárasztunk és utána megkapáljuk a talaj felületét megmozdítjuk. Kerti műveléshez a házhelytelken legalább egy szerszámos kamrára és kerti eszközökre van szükség.

TANÁCSOK A KERTÉSZKEDÉSHEZ

Még nem élt olyan nagytudású kertész a földön, hogy mindent tudott volna. A kertészkedő házhelyparcella tulajdonos még csak nem is kertész, nem szakember, tehát bizonyára szívesen veszi, ha egy-néhány gyakorlati kertésztanácsot följegyzek okulás céljából.

Mélyített ágyások

Homoktalajon a kertészkedőknek igen célszerű a termőterületet lemélyíteni, a gyalogutat feltölteni. Ennek a szükséges talajátalakításnak többszörös előnyét tapasztalhatjuk. A feltöltött gyalogútról az esővíz gyorsan lefoly és hamar megszárad a kerti út. Az esővíz oda foly a lemélyített ágyás növényeihez, ahol szükség van rá. A mélyített talajréssz raktározza az esővizet, később szárad ki a mélyen fekvő talaj. Öntözéskor minden csepp víz az ápolat növényekhez lefoly, míg a mélyített gyalogutaknál és feltöltött kerti ágyásoknál éppen ellenkezőleg történik. A magas ágyásról lefoly az öntözővíz a mélyített gyalogutakra, ahol nincs szükség rá. Sok öntözővizet pazarolunk el a magasra készített ágyásoknál. — Az ágyás mélyítése úgy történik, hogy először a kerti termőterületről a talaj felszínét 25 cm. vastagon (egy ásonyomra) felássuk és félrerakjuk. Azután az alsó, kevésbé trágyás talajrétegből feltöltjük a gyalogutakat és végül a lemélyített helyekre vissza rakjuk a félretett szin földet. Tehát a gya-

logutak az alsó terméketlenebb földrétegből lesznek feltöltve. Homokos vidéken kertészkedőknél nélkülözhetetlen a kertiágások lemélyítése.

Borsó vetése hólébe

A korai borsó vetésideje az őszi és koratavaszi. Az őszi vetés mindég kockázatos a kifagyás miatt. Szoktuk ugyan szalmával, szalmastrágyával a téli nagy hidegekben letakarni, de a kifagyás, vagy fagysanyargatás ellen mégsem biztosíthatjuk minden évben az őszi-vetésű zöldborsó áttelelését. Legszokásosabb a korai zöldborsót hólébe vetni. A termőterületet ősszel felássuk jó darabosra és nem rónázzuk, nem gereblyézzük el, hogy a darabos hantok télen át kifagyjanak, olvadás után szétomoljanak. Télen a hó megmarad a göröngyös felületen, nem bírja elfujni, elhordani a szél és így olvadáskor a hólé beszívárog a földbe, hogy hólébe vethessük a legkorábbi zöldborsónkat. A vetés kétféle: *fészkes*, vagy *sorbavetés*. A fészkes vetésnek több hátránya van. Legnagyobb baj az, hogy a fészek kis területére igen sűrűn esnek borsószemek, nagyon közel nőnek egymáshoz a növények és elnyomják egymást, ami hátráltatja az idejében való gyors növést. A sorbavetésnél 20-30 cm. távolságra huzott bárázdákba, hosszába hullatjuk a borsó vetőmagot, két labunkkal beleállva, két árcecskába — letapossuk, belenyomjuk a talajba és ezáltal jó magházat, gyors kikelést biztosítunk a borsóvetésnek. A sorhuzót gereblye alakban magunk csináljuk és csavarszeggel sortávra állítjuk. Rendszerint vetéskor, minden 4 sor között egy kis utat bagyunk 40 cm. szélességben a szedés végett. A vetés négy sora összesen, a borsó szára összefogózik és egészet képez, a szél nem döntheti le, tehát a zöldborsó szedés a keskeny utacskáról történhet. A vetés közben betaposott barázdára gereblyével földet huzunk, letakarjuk lazán a borsószemeket és az így felül lazán letakart mag a legrövidebb idő alatt kikél. A hólébe vetett korai zöldborsó fajtái: május királynője, zöld express, amerika csodája, vagyis a legrövidebb termőidőt igénylők. A vetés idejét a tavaszi időjárás befolyásolja. Vannak évek, amikor jég-törő Mátyás napján (február 24-én) a korai zöldborsót elvethetjük és enyhe tavaszodás mellett május 20-án az apró zöldhüvelyeket már duzzadt teleszemekkel szedhetjük.

Korai saláta eladásra

A karácsonykor és újévkor piacra kerülő zöld fejessaláta üvegházi nevelés. De szokás ősszel fejbeborított, szabadföldi salátát télire, frissen szétmorzsolts és szárított

lőtrágyával 3-4 ujjnyi vastagon körülrakni, a szárított lőtrágya begyullad a nedvességtől és annyi meleget fejleszt, hogy a föld nem fagy át nagyon télen alatta, oldalt védi a zöld salátaleveket és a tetejére szalmát, töreket, szalmás trágyát szoktak hinteni jó vastagon, mely alatt a már fejtes saláta megmarad értékesítésig. Farsangon ez a csemege jön tömegesen piacra. Melegági saláta, az üvegház melegágéból kerül eladásra. Az első *olcsóbb* korai saláta a szabadföldi ágyásokban áttelelt, ősszel fejbeborult növényekből kerül a piacra. A piac felvevőképessége határozza meg, hogy a költséges üvegházi, vagy üveghurás melegági korai saláta termesztése haszonhajtó lesz-e. Költségvetés és alapos számadás nélkül nem tanácsos belefogni, de az ősszel fejbeborult salátát körüldeszklázott ágyásban egész télen eladásra készen tartjuk, mert ebből pénzkelhetünk és olcsó a termesztése.

Késői uborka vetése

A télire való uborka vetése rendszerint, mint másodtermés van beosztva. A zöldhüvelyében teljesen leszedett paszuly-táblába, a hagymaágyás közepébe, a borsótáblába, melyet zölden leszedtünk velőborsónak, a korai érett kukorica közé, melyet teljesen zsenegjében elfogyasztottunk, — ezek közé a korán lekerülő termények közé, — *mint második termést* beillesztjük és 150-200 cm. távolságra június végén, vagy július hónap elején 40-40 cm. széles és mély fészket csinálunk, érett istállótrágyával jól bevegnyitve vetjük, fészkenként 5-6 magot beszurva. A késői uborka fajtája a *fürtös uborka*, mert ez bőtermő és télire kedveltebb a sima szántóföldi tömeguborkánál. Az uborkamag 8 évig megtartja csiraképességét. Legcél-szerűbb 3-4 éves uborkamagot vetni, mert a gyöngye csirájú magvak ennnyi idő alatt elszáradnak és nem fognak kiesírázni, csakis az életerős magvak csirái kelnek ki s így szép növényt, egészséges uborkatermést biztosítunk. Az uborkát nem szükséges öntözni, hanem csak elönteni hetenként és az uborka-ágyás szalma- vagy törekréteggel takarva megtartja talajnedvességét a hóhullámok idején is. A kerti föld kihasználása a késői uborkafészkekkel igen gazdaságos.

Rózsató állandó nedvessége

Vannak szárazságra hajlamos területek, ahol a talaj gyorsan kiszárad, ahol az este-reggel öntözés kevésnek bizonyul, mert a föld hirtelen kiszárad. Az ilyen tulszáraz területen nyári hőségben kipusztulnak a rózsák, a

fiatal fák, hasztalan öntözzük este-reggel. A kedves virágot mégis megmenthetjük egy kis ügyeskedéssel. Szalmát szórunk a rózsató alatt a földre, majd apró facölöpkéket verünk a földbe hogy megakadályozzák a szelet a szalma széthordásában. A szalmaterítő lehet 10-12 cm vastag és befedheti 80-90 cm. átmérőben a talajt a rózsató körül. A szalmatakarót állott vízzel megöntözzük és a puha rétegen át nem párologhat el a nedvesség, nem száradhat ki a rózsató. Hetenként kétszeri elöntés elég. — Másik talajnedvesség-állandósítási eljárás, ha a rózsatótól 30-35 cm. távolra 60 cm. hosszú karót verünk a földbe, a karóra a rózsató felé 5-6 literes bádrgdobozt kötünk, melynek a virágtő felé álló oldalába, lent a doboz fenekénél, drótszöggel kicsi lyukat szurunk, kitágítva akkorára a nyílást, hogy azon át a víz sűrűn csepegjen ki és állandóan nedvesítse a rózsza tövénél a földet. A karóra erősített bádrgedényt zöldre festhetjük a karóval együtt. Ennek az egyszerű szerkezetnek nagyon sokan veszik hasznát a virágos kertek ápolói közül és más virágok, facsemeték is biztosíthatók így a kiszáradás ellen.

Földieper telepítése

A barna homokos talaj igen célszerű földieper telepítésére. A telepítés ideje július—augusztus hava és ezt a kellemes gyümölesöt érdemes a kertben meghonosítani, mert zamatos és sokat terem. Az eper részére nem friss-trágyás földet jelölünk ki, mert a friss-trágyás talajban sok a kukac és a kártékony bogárféle. Középerőben levő, lehetőleg omlós, homokos talajt, érett keveréktrágyával (komposztal) vegyítve, ásónyom mélységre apróra művelve, előre két héttel készítsünk el a földiepernek. Az új telepítéshez a töveket a régi epertő indás szaporításából vesszük. Hetekkel előzőleg az anyató és az új tö között elvágjuk a föld fölötti összekötő indát. A kiültetés 35-40 cm. távolra és sorba jobb, mert lehetővé teszi a sorba-művelést. A sorok közét gyorsan, kapahuzogatással mentesítjük a gyomoktól. Arra is legyen gondunk a földieper telepítésénél, hogy lehetőleg mind egyenlő nagyságú, szép töveket ültessünk ki, mert csak így remélhetünk egyenletes, szép gyümölesöt. A telepítést azért jó *nyár utólján* végezni, hogy a hideg, deres idők beállta előtt a bokrok begyökerezzenek és biztosan teleljenek. Jó telepítésről már jövő évben közepes termést szedhetünk.

Gyümölcsfát ősszel, vagy tavasszal ültessünk?

A gyümölcskertészek évtizedes vitája, hogy ősszel, vagy tavasszal ültessük a gyümölcsfa csemetéket. A könyv írója sok évtizedes tapasztalás után a koratavaszi faültetést találta célszerűbbnek, a nem szakkertészek, vagyis a kertészkedők részére, de úgy, hogy a gödört ősszel ássuk ki, a gödör közepén hagyjunk lazítatlan szigetet, földpupot, amire tavasszal a facsemete gyökereit ráteesszük, körül tapossuk és nem süppedhet le, fundamentumot képez a faültetéshez. Az alapzat vagy kemény, föl nem ázott talajra helyezési nélkül elültetett facsemete gyökérzete a nehéz földdel lerokkan, besüpped, a gyökei elágazásánál behasadnak és ezen a nyitott sebekben át a fölaben tömegesen élő penészpórák, álcák, rovarok megtámadják a csemete gyökérzetét, rövidesen kipusztulhat a fiatal fa. *Tömör földtalapzatra feltétlenül szüksége van a csemetének*, ha erről a gödörásásnál megelégedezünk, utólagosan igyekezzünk a földtömörítést a gyökerek alá pótolni. Ha a faültetésnél karót használunk, úgy előbb a karót helyezzük az ültetési helyre s ennek déli oldalához állítsuk az ültetendő fát, hogy a karó az északi szelektől védje a csemete törzsét. — Az őszi kiásott gödör tavaszig átszelidül, mert kifagy, hó hull bele és erre a hóra kormot, fahamut szórunk, trágyalevet öntünk, hogy kora tavasszal *táplálékban bővelkedő földbe* kerüljön az ültetett facsemete. De még ezen túl kell merni a gondoskodással, a kiásott földet visszahányva, alól a talaj felületéről elszedett, táplálékban, termőerőben gazdagabb színt földet rakjunk le a csemete gyökereihez, míg a gödör felekéről felásott földet felül rakjuk, hogy gondosan megtrágyázhassuk később. A talaj felületén trágyás földet alkalmazni jó, mert a talaj felületén levő trágyát az eső kimossa s a tápanyag a gyökereknek jut, míg a földön korhadó szalma árnyékolja a talajt s így megakadályozza a kiszáradást.

Milyen gyümölcsfajtát ültessék?

Az Országos Pomológiai Bizottság által pontosan *Gyümölcsstermesztési Körzetekre* van osztva az ország területa. A kertészkedő gyümölcsfák beszerzése előtt keresse fel az előljáróságon székelő *Mezőgazdasági Tanácsadó Bizottság* elnökét, kérje ki tanácsát és a körzetre kijelölt gyümölcsfajták névjegyzékét. Ugyanitt igénybe veheti a gyümölcsfa-telepítési állami kedvezményeket is. A hivatalos irányítástól eltekintve, azt tanácsolom a házhelyparcella tulajdonosának, hogy nyitott szemmel, a fák szeré-

tetésnek érzésével járjon a saját földje körül és a vidéken figyelje meg a gyümölcsfákat, jegyezze fel, hogy mely fajták virulnak legjobban, mert a *föld parancsol*, mert a *föld választja meg* a neki tetsző növényt és amelyik fajtát szereti az szepen virul rajta, azt minden táperejével ápolja a talaj. A kis házhelyparcella kertjében *nem gazdaságos gyümölcsfajta-próbákat végezni*, amikor a gyakorlati élet elénk tárja az évtizedek óta jól bevált és szépen, bőven termő gyümölcsfajtákat a parcellánk vidékén. A gyümölcsfajták meddő próbálgatásától óvakodjunk. A már vidékiünkön jól bevált fajtákkal sok örömet és haszonvételt biztosítunk kis gyümölcsösünkben.

Paradicsom fektetett palántázása

A palántanevelésnél bármennyire vigyázunk, mégis megtörténik, hogy felnyurgul a palántánk, mielőtt a végleges termőhelyére kikerül. A palánta felnyurgulása ellen széttűzdeléssel (pikirozás) védekezünk, de nagyon hűvös és faggyal fenyegető időjárás mellett kockázatos a sűrű melegágyi palánták ritkítása és a kikerülő növényeké szabadd földi széttűzdelése, mert elfagyhatnak. Szoktuk a széttűzdelést deszkával körített ágyásba tenni és a fagyok ellen éjszakára letakarni, azonban a palánta felnyurgulása mégis gyakran előfordul. A hosszuszárú, felnyurgult paradicsompalántát kiültetésnél mélyre süllyeszteni nem tanácsos, a szárrészt mind a föld felett hagyni nem célszerű, mert a zsenge, hosszú szár könnyen eltörik. A hosszuszárú növényeket legjobb fektetve kipalántázni, mert ez sokféle előnyt biztosít. A fektetve palántázás tudnivalói elsősorban a következők: a melegágyból kiszóráskor vigyázzunk, hogy az esetleg túl hosszúra felnőtt, zsenge növény szárakat el ne törjük és hagyjuk kissé fenynyadni. A palántázó fával csak a gyökér részére készítünk megfelelő mély lyukat, elültetés előtt a paradicsompalánta gyökerét hígított istállótrágya és trágyalé keverékbe mártjuk és így ellátva a legszükségesebb táplálékkal, a lyukba helyezzük, majd a palántázó fával kétszer mellé szurva, a földet a gyökérhez nyomjuk. A föld felett maradó hosszú szárrészt, északi irányban kis árkocs-kát húzunk és befektetjük a levélzetig. Így a felnyurgult palántaszár gyökeret ereszt és a föld feletti rész gyorsabban nő a dúsabb táp-*elvétele*től. A paradicsomkáról verjük a palánta északi oldalához, mert a karó is védi némileg a szél ellen. Az északi irányba fektetés által a növény helyes védőállásba kerül a szelekkel szemben. A fektetve plántált paradicsom sokkal gyorsabban és erőteljesebben nő, amit minden kertészkedő saját hasznára for-

díthat. Paradiesemot különben mindég úgy ültetünk, hogy a karókat előbb leveljük az elkészített veszekbe s ezután ültetjük a palántákat, mivel így elkerülhető a növény megsértése.

Cserebogár a kert ellensége

Tapasztalat szerint nálunk minden néggyel osztható számú esztendőben nagy rajokban jelenik meg a cserebogár. A bőséges cserebogárjárás nagy pusztulást jelent a fákra, mert teljesen kopaszra rágják a cserebogarak. Husz év előtt Abauj vármegyében tízezer holdas erdőséget pusztítottak le a cserebogarak és kormányvintázkelessel bírták végrehajtani az irtást. Az óriási tömegű cserebogárból trágyát készítettek. Azóta sokat tanultunk, tapasztaltunk és a nagy cserebogárjárás nem veszedelmet, hanem bőséges baromficsemegét jelent. Minden évben készüljön el minden kertészkedő a cserebogárgyűjtésre, mert a szárított cserebogár háromszoros értéke a kukoricának, minden mázsa cserebogár három mázsa kukoricát ér meg baromfi takarmánynak. A cserebogár gyűjtése igen egyszerű. Hajnalban a hűvös reggeli időt használjuk fel, mert ilyenkor a cserebogarak összegémbereedve alusznak a falombokon. Az ágakat megrázzuk, erre a célra hosszú karót használunk, melynek a vége ágast képez, hogy könnyen rázhassuk meg vele a fákat. A lehulló cserebogarakat gyermekekkel lehető gyorsan szedgetjük zsákba. Az előlést gőzzel végezzük. A nagy mosóazék fenekére fadarabot teszünk, erre drótfonatszigetelőt, amelyen nem hullhat át a cserebogár. A fazékba két ujjnyi magasan vizet öntünk és így tűzfőlő téve gyorsan feltő. A zsákból a cserebogarat a fazékba, a forró gőzbe öntjük és lefődjük. Erre a célra jó a mosdótálat rátenni a fazékra. A cserebogarak öt-tíz perc alatt mind elpusztulnak a forró gőzben és kiszedhetjük, hogy a következő zsák tartalmának adjunk helyet. A cserebogár szárítása igen kényes, mert ha vastag rétegben teregetjük szét, megpenészedik és nem etethető. Legjobb szellős padláson ki esztett ritkás ponyvára teregetni, amelyet alulról is járhat a levegő. Erre az időre felnyitjuk a padlás ablakait, feljáromját és légvonatot csinálunk. Szárítás alatt a cserebogarakat többször forgassuk, mozgassuk és ha megszáradott, kisebb 15-20 literes ritka szövésű zsákokba rakjuk, bekötözzük a zsák száját és szellős padláson a kakasülökre felakasztjuk. Csakis egészen száraz bogáryanagot szabad zsákolni, nehogy megpenészedjen a raktározás alatt. A cserebogár téli eleség, igazi csemege a baromfiaknak. Szóltuk moslékba és lefőlözött tejbe áztatni de mindenkor leforrázva este és etetve reggel az eláztatott cserebo-

garakat. Aki még nem látott télen áztatott cserebogarat etetni, jól fog mulatni a tyukok és csibék falánkságán. A szárított cserebogár a drága takarmánykészítményeket pótolja a baromfiaknál. A cserebogár pajorját: a csimaszt, allandóan irtjuk. A földforgatásnál gondosan kiszedjük, az ásásnál tyukokat engedünk be, amelyek szorgalmasan felsemegézik a földből kifordított pajorokat.

Lóbogár irtása

A konyhakertben pusztító lóbogár (lótetű) irtási eljárása a következő: először is az ágyak közé a barázdába minden 5 lépésre gödröcskéket ásunk, 40 cm. átmérőjűt és mélységűt. A gödör fenekét elsimitjuk. A kiásott földet szétszórjuk. Aztán szalmás trágyát kötünk esomóba, de úgy, hogy a gödröt megtöltse a trágyacsomó és fogójánál fogva könnyen kiemelhető legyen. A lóbogár éjszaka jár vadászni, nappalra a gödörben levő trágyacsomó alá húzódik, amelyet minden reggel kiemelünk és lábunkkal belépve a gödörbe, széttapossuk az undok kártevőt. Kora tavasszal alkalmazva ezt a csapdát és gondosan irtva a lóbogarat, megszabadulunk tőlük. Azonban megjegyzem, ha a szomszédok is ugyanígy nem védekeznek, a kártevőtől nem tud megszabadulni a kertészkedő, mert a lőtetű falánk vadászása közben hét kis kertet is átjár egy éjszaka. Van a lóbogárnak többféle irtási módja, mely célra a magtereszkedek árusítanak anyagot, de a felbosszantott kertészkedőnek nagyon jóleső elégtétel minden reggel, amidőn fellábal belépve a kis gödör fenekére, — összetaposhatja kártevő ellenségeit.

Gyümölcsfákat az utcára

A mezőből házhelytelek alakul a parcellázás által, úgy illik, hogy a községek új területén célszerűbb legyen a lakásépítések, hasznosabb a fásítása. Az utcákra gyümölcsfákat ültessünk, mert ez szép és hasznos. Nem állhat meg az a kifogás, hogy neveletlen suhanécsk ellopják a termést, letörik a gyümölcsfa ágait, hiszen Rákospalotán már harminceöt éve az 5. utcában mind cseresznyefa, a 7. utcában mind diófa áll gyönyörű sorban a széles, ucca mindkét oldalán és a cseresznyevirágzás csodaszép ott az utakon. Minden parcellázott telepen a vidékünkön szépen viruló gyümölcsfajtákat ültessünk az utcák széleire. De ne amblyan csenevész, plajbász vastagságút, hanem 4-5 éves, termőre álló fiatal fákat, megvédve 3-4 oszlopfával a külső bántódástól. Hazánkban országutak szélén is vannak gyümölcsfa sorok kár lenne a belsőtelek háza elé hasznátalan, sőt káros fákat ültetni. Ilyen káros fa a gömbakác,

melynek lombjai menedéket, otthont nyújtanak a kerteszele káros vesebeknek, bogár báboknak, pillangó álcáknak. A nyárfák is fészkei a kártékony rovaroknak. Szamitani tudó házhelytelektulajdonos az uccai sorfákról is jövedelmet biztosít az odaültetett és megvédett gyümölcsfákkal. Nagyon fontos azonban, hogy az így uccára ültetett fákat kezeljük is, ne csak a gyümölcsöt akarjuk élvezni. Ha nem permetezzük a fákat az uccán ép úgy, mint a kertben, akkor csak védőfészket csinálunk a különböző kártevőknek és betegségeknek.

Uborkafa = négyszeres termés

Az uborka karózása japáni kertézművészet, amellyel kis helyen nagy terméseket érnek el. A házhelyparcellák új tulajdonosai bőséges jövedelmet biztosíthatnak az uborkakarózás által, mert a karós uborka nagy termést hoz további ápolási munka nélkül. Karózni a télire elrakni való zöldfürtös uborkát érdemes. A hagymaágyasba, korai borsó és baktáblába, mint második termést, június végén, július elején, trágyázott fészekbe vetjük a zöldfürtös uborkát, mint köztes növényt. A fészkek legyen 40 cm. mély, 30 cm. átmérőjű, egyenletesen elkeverve erett istállótrágyával. A fészkek teteje mélyített (darázs-fészkek), középebe 3-4 ujjnyi távolba 4-5 uborkamagot beszurunk, megöntözzük és tépett zöldgyomot vetünk a fészkek tetejére, hogy a nyári melegben a talaj gyorsan ki ne száradhasson, de este-reggel megöntözzük az uborkafészket, melyben a mag 3-4 nap alatt kikél. A zsenge növényt gondosan ápoljuk, a fészekben a talajtakaró gyomnövényrészeket róla elhuzzuk, de a fészekben hagyjuk, mert takaró nélkül a forró melegben pár óra alatt kiszáradna árnyékolás nélkül a föld. Az uborka karózása ágas-bogas fával történik. Ez a bokorszerű karó legyen 120-150 cm. magas. Az uborkafészkek távolsága 100-120 cm. és a karók a fészkek közé, középre szurandó. A szél ellen úgy védjük meg az uborkafát, hogy a sor két végére cölöpöket verünk a földbe, egyik cölöptől a másikig drótot vagy erős spárgát feszítünk ki az uborkakarók felett és a karók felső végét odakötözzük a kifeszített kötélehez, tehát a szél nem bírja kidönteni az uborkával megrakott — uborkafát. A karózott uborka talaife'lszínét tenyérynél vastagon behintjük szalmával vagy törekkkel, hogy a föld ne bírjon kiszáradni az uborka tövéénél. A talajtakaró szalma-törek közé apró facölöpöket verünk a földbe, hogy a szél ne hordhassa el a talajtakaró puha szalmaanyagot. A karózott uborkát hetenként egyszer előntjük, de sohasem öntözzük, tehát a szárát, levelét ne érje az öntöző víz, csakis a talajtakaró szalmán át vonuljon a földbe az öntöző víz. A karózott

uborkáról csodákat mesélnek. Az uborkafa (ágas bogas karó) minden héten kétszer telik meg terméssel roskadásig. És ez az uborkatermés éppen a téli elrakás idejére; augusztus-szeptember hónapokra esik, amikor állandóan jó ára van a zöldfürtös, apró, télire elrakni való uborkának. A házhelyparcella tulajdonosainak nagy előny az, hogy a karózott uborkát nem kell kapálni, apolni, csak hetenként állott öntözővízzel előnteni és a bőségesen ontott termést hetenként pontosan *készer leszedni*, különben zavar áll be a termésfolytonosságban, ami pedig őszi déreségig szokott tartani. Az uborkafa nem mese, az uborkafára nem kell felmászni, mint a nép szépen példázza, hanem bőséges termést szedünk le róla a leirtak szerint.

Hangyák irtása a kertben

A hangyákkal sok baj van. Veszedelmes pusztítói a kertnek, de a kertészkedőnek is egyetlen vágya: kipusztítani a hangyákat a kertből. A kertben a hangyák kipusztítása azon az alapon (fogáson) indítandó, hogy a hangyák nagyon falánkok, szeretik az édes lakmározást. Az édeségreccsalás lehet kétféle. Egyik az, hogy cukros vízben rongyokat áztatunk, ezeket az édességgel telített rongyokat a kertben a hangyajárásokon kitergetjük, majd rocskában forróvizet viszünk a kertbe és a hangyáktól feketén ellepet cukrosvizet rongyokat a lakmározó hangyákkal együtt a rocska forróvizébe dobjuk, ahol elpusztulnak. Másik eljárás szintén hasonló az elsőhöz. A cukorport megnedvesítve kiszórjuk a hangyák tömegének jóráhelye közelébe. A hangyák ezrei ellepik és ekkor forróvízzel összeégetjük a kertünk pusztítóit. A cukorport nem szükséges másodszor is kiszórni, mert a leforrázás után a kertiföld felületén marad annyi édesítő anyag, ami odacsalja az el nem pusztult (távollevő) hangyákat és a második forróvizeöntéssel a hangyairtást bevégezzük.

Földibolhák a konyhakertben

Elég szomorú, de igaz, hogy a kertészkedő elől a földibolha megeszí a retket, a káposztát, kalaráb, kel, kelvirág palántát zsengejében és rengeteg kárt csinál, mert össze-lyuggatja, tönkreteszi azokat a növényeket, amiket szeret. Máshoz nem nyúl, de az, amit jóétvágygyal fogyaszt, — éppen elég. A földibolha el sem képzelhető szapora bogár, uradalmakban 500 holdas repectáblát egy hét alatt tönkre tesznek, megsemmisítenek. A kertben nincs ilyen nagyszerű alkalom, de kártevésük még érzékenyebb. A védekezés nem nehéz a földibolha ellen, de odaadást, szorgalmas irtó

munkát igényel. Amint észrevesszük a növények levelén az apró lyukakat, a földibolha kártevését, — vékony farudakra (seprünyéire) készítsünk keménypapírból, vagy vékony vászonzól zászolókat, ezeknek mindkét oldalát kenjük be ragadós kátránnyal és fényes napsütésben, amikor a földibolhák legélénkebben mozognak, ugrálnak, — lengessük a kerti növények fölé. A bolhák magasba ugranak, a kátrányba bele ragadnak oly tömegesen, hogy újra kátrányozás válik szükségesé. A kátrányos zászólengetéssel pár nap alatt kipusztul kertünkben a kártékony földibolha.

Ujév napján ujburgonya

Pestszenterzsébeten 1934-ben, ujév napján kertjében ujburgonyát szedett fel telarakott kosarakba Schwarcz István szövőgyári munkás. A legkorábbi burgonya termesztését e könyv írójának egyik szakeikéből tanulta és a siker örömeiben ujburgonyatermessel lepte meg a szaknács adóját. Háromféle korai burgonyatermesztési módot alkalmaznak nálunk. *Egyik* a melegágyi, amikor az üvegek alól kikerülő palánták helyére előcsiráztatott vetőburgonyát ültetnek a melegágyakba. Ebből igen csekély mennyiség termelhető. *Másik* korai burgonyatermesztés a bácskai, ahol szobában, konyhában, homokrétegbe állítva a vetőburgonyát, — előcsiráztatják, korán ültetik ki mélyített fészekbe (darázsfészekbe) és 2—3 héttel hamarabb nyernek termést a szántóföldön, mint a rendes vetéssel. *Harmadik* korai burgonyatermesztés a marosmenti, melyet Jakab János székely gazdatiszt alkalmazott és abból áll, hogy a tavaszon későre hagyott burgonyaverem felbontásánál a teljesen egészséges, ép gumókat kiválogatja (május közepén), a vetőgumókat napon szikkasztja, fonyasztja két—három napig, akkor bepakolja egyenként sárba (agyagba), mint a szilvágombócot tészta szokás. Egy nap alatt árnyékos helyiségben megszárad az agyagpakolás és száraz, hűvös pincébe ászokra rakják, miként a téli almát szokás. Itt marad a vetőburgonya gumója száraz sárburokba július első harmadáig, akkor a trágyás földet előkészítik, a sárburkos burgonyákat öntözőkannával vízzel permetezik, amittől a száraz sárburok szétomlik és a vetőburgonya egészségesen áll az elültetésre. A ker-

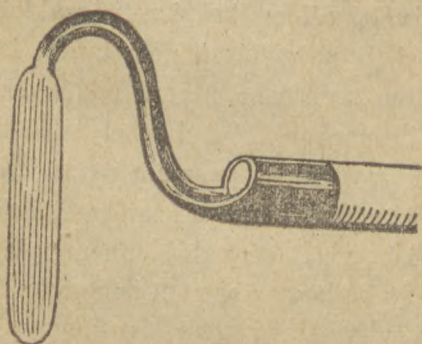
tészkedőnek nincs nehéz dolga, mert ha nincs eső, akkor a mélyített fészekültetést előnti kis kertjében és gyommal — gazzal takarja. Ha kikél a burgonya, oldaltakarással védi a nyári forró hőség ellen és előnti, ha nincs eső. A juliusi burgonyaültetésből szeptember közepére dió- és jércetojás nagyságu új burgonyatermés lesz, aztán jön a dér, a fagy. Az elvirágzott zöld burgonyaszár lefagy, a termés zsengéjében a földben marad, csak a megfagyástól kell óvni bőséges trágyatakaróval. Az így termesztett legkorábbi burgonyát, fagyástól megvédve trágyatakarással, föllehet szedni a fagyos téli időben Karácsonyra, Újévre, Farsangra és igen szépen pénzelhet belőle a kis házhelyen kertészkedő egész télen és tavaszelon, mert az új zsenge burgonya télen egy árba van a sertéspecsenyével.

Fák átültetése

A házhelyparcella beosztásánál önkénytelenül több beosztási terv érvényesül, mert egyszer az asszonynak van igaza, másszor a férjnek van óhajta és megesik, hogy egy kedves öt éves fa utba van, nem lehet a kiültetési helyén hagyni. Az ilyen átültetést nevezzük áttelepítésnek, mert az eljárás nem is lehet egyszerű átültetés, az ötéves fa gyökeréről a földet nem lehet lerázni, hanem megfelelő nagy tömeg földdel vihető át az új területre, hogy ott tovább viruljon. Az áttelepítés csakis hideg télen lehet, amikor a fiatal fa alszik, életműködése dermedten megállt és a föld mélyen átfagyott, tehát nem omlik, nem hull le a fa gyökeréről. Az átviendő fa tövétől az ágak külső széléig a talajt ne bolygassuk, azon a vonalon kívül a fa körül gödröt ásunk a föld fagyása előtt. A gyökereken maradt földtömböt láncsal, kötelekkel kőülkötözöjük és a fa alá hatolva, egy tömbbe vonjuk kötözéssel a fagyos földet. Az így együttlevő földtömböt a fával, emelőrudakkal a föld színéig felemeljük, alá deszkát helyezünk, a deszka alá fahengereket és ezeken gurítjuk át az átültetendő helyre. Az áttelepített fiatal fa tavaszkor az új helyen tovább virul, meg sem érzi az átültetést, vagyis az áttelepítést és természetben sem fogunk hátrányos változást tapasztalni.

Kerti eszközökről

Minden vidéknek a talaj minősége szerint megvan a megfelelő földmunkáló eszközalakja. Homoktalajon nagy, lapos kapát használunk, agyagos talajon hegyes, nehéz kapával dolgoznunk, mert megfordítva mindkettő hasznavehetetlen volna. Egyelőre nincs szükségünk a kerti eszközök nagy tömegére. Ásó, kapa, vasgereblye, öntözőkanna, ezek a föltétlen szükségesek. A sorjelző zsinórt

magunk megcsinálhatjuk két gömbölyű facölöpből és spárgából. Az ültető fát elkészíteni szintén nem művészet egy horgaságból. Kavicsos területre egy kavicsrostát kölesön vehetünk, akár magunk készíthetünk faketre erősített, nem rozsdásodó drótfonatból. A rostakeret alá két lábat alkalmazunk feltámasztónak, hogy ferdén álljon. Vannak többféle különleges kerti eszközök, de azokat egyelőre mellőzhetjük. Homoktalajra kitűnően bevált a *saraboló*, ez a kézi puhító és gyomirtó keskeny kapa, mely célszerűbb az amerikai kerti kapánál, készíti Péterfy Géza (Budapest, VII., Aréna ut 52.). kisebb P 1.—, nagyobb P 1.20 darabonként, nyél nélkül. Legcélszerűbb, aki teheti, személyesen megvenni, mert a postai szállítás egyes darabnál nagyon drága. Szabadalom és máshol nem kapható a saraboló. Képes árlap kérhető.

BEFEJEZŐ

Nem volt célom kertészeti szakkönyvet írni, mert a házhely-parcellások nem tanult kertészek, ők csak a föld műveléséhez, a kerti növények ápolásához nem értő kisemberek. A házhelytelek-tulajdonosok tizezreinek siettem tapasztalati tanácsokkal szolgálni. Jól tudom, hogy a kertészek ábécének nézik ezt a kis könyvet, de valójában annak is szántam, mert úgy igaz, hogy aki nem ismeri az ábécét, nem tud bibliát olvasni. Érzem és megnyugszom azon, hogy megértik, hasznát veszik e szerény, de gyakorlati tanácsadónak. A házhelyparcella-tulajdonosok közül, akinek további szaktanácsra van szüksége, a *Friss Ujság* szerkesztősége útján, Budapest, VI., Nagymező ucca 3. a „Kisemberek Házatája“ heti mellékletben mindenkor teljesen díjmentesen kaphat választ a további kiegészítő szakkérdésekre.

Péterfy Tamás.

TARTALOM

	Oldal
ELŐSZÓ — — — — —	3
AZ ÜRES HÁZHELYTELEK — — — — —	5
ISMERD MEG A FÖLDEDET! — Futóhomok. — Fekete- homok. — Kavicsos terület. — Erdőtalaj. — Mélyfek- vésű hideg talaj. — Talajvízes terület. — Szikes föld. — Agyagos homok, homokos agyag. — Feltöltött terü- let. — Gyümölcsös és szőlőterület — — — — —	5—7
TELKESÍTÉS. — Talajkeverés. — Kavicskirostálás. — Magasan álló talajvíz levezetése. — Szikes föld javi- tása. — Tőzegtalaj. — Talajforgatás — — — — —	7—8
IDŐKÖZI HASZON. — Bérbeadás. — Lucernás létesítése. — Legelő létesítése. — Kaszáló létesítése. — Csicsókás telepítése. — Akácok telepítése. — Kalászosok ter- mesztése. — Kapások termesztése — — — — —	9—11
HÁZHELYTELEK BEKERÍTÉSE. — Körülárkolás. — Előszővény akácfából. — Előszővény lepényfából. — Elő- szővény maklurából. — Előszővény eperfából. — Drót- szővény — Léckerítés — — — — —	11—14
TRÁGYÁZÁS. — Zöldtrágyázás. — Istállótrágyázás. — Meszezés. — Tőzegezés. — Keveréktrágya — — — — —	14—16
HOGY TRÁGYÁZZAM A KERTEMET? — Trágyanemek táblázata — — — — —	16—17
A KERT BEOSZTÁSA. — Frisstrágyás terület. — Előző évben trágyázott terület. — Két év előtt trágyázott terület. — Szükség szerint trágyázott terület. — Kert- trágyázás beosztása — — — — —	18—19
SZERVES ÉS SZERVTELEN TRÁGYÁK — — — — —	20—24
TRÁGYÁK ALKALMAZÁSA A KERTBEN — — — — —	24—27
ÉPÜLETEK HELYÉNEK KIJELEZÉSE — — — — —	27
FELSŐ TERMŐRÉTEG — — — — —	28
AZ UDVAR FELTÖLTÉSE — — — — —	28
KUT ÉS VIZELLÁTÁS. — Magasan álló talajvíz. — Meszes kutviz. — Szikes kutviz. — Öntözővíz. — Esővíz — — — — —	28—30
KERTI NÖVÉNYEK ELRENDEZÉSE. — Fák tulsűrű ültetése — — — — —	30—31

ÁTTEKINTÉS A HÁZHELYPARCELLÁK IDŐKÖZI HASZONVÉTELÉRŐL. — Távol fekvő házhelytelkek, — Bekerített házhelytelkek — — — — —	31—33
TANÁCSOK A KERTÉSZKEDESHÉZ. — Mélyített ágyások. — Borsóvetés hólébe. — Korai saláta eladásra. — Késői uborka vetése. — Rózsató állandó nedvessége. — Földieper telepítése. — Gyümölcsfát ősszel, vagy tavasszal ültessünk. — Milyen gyümölcsfajtaát ültessék. — Paradicsom fektetett palántázása. — Cserebogár a kert ellensége. — Lóbogár irtása. — Gyümölcsfákat az uccára. — Uborkafa = négyszeres termés. — Hangyák irtása a kertben. — Földibolhák a konyhakertben. — Újév napján — ujburgonya. — Fák átültetése. — Kerti eszközökről — — — — —	33—45
BEFEJEZŐ — — — — —	46
TARTALOM — — — — —	47—48

Nyultenyésztés Kátéja

Az aprójszág tenyésztői között nagy lelkesedéssel fogadták ezt a szakkönyvet, mert a házinyultenyésztés gyakorlati tudnivalóin kívül három nehéz kérdést oldott meg. 1. Párzik-e házinyul patkánnyal? 2. A házinyulhus bármily nagy tömegben könnyen és biztosan értékesíthető. 3. A nyulbetegségek házi gyógyítása. Kezdeknek éppen úgy, mint régi tenyésztőknek nélkülözhetetlen ez a szakkönyv, melyben 19 magyarázó képpel van bemutatva a házinyultenyésztés, mint legjövedelmezőbb foglalkozás. A NYULTENYÉSZTÉS KÁTÉJA szakkönyvet 60 állér postabélyeg beküldése ellenében portómentesen megküldi az Általános Nyomda Rt., Budapesti VI., Nagymező ucca 3 sz.

JEGYZET: Gazdáltsák a nyulhus + sertéshus vegyes szárazkolbász készítésével és östermelői igazolvány mellett szabad eladásával, évi többszáz pengő jövedelmet biztosíthatnak a szakkönyv utmutatása mellett. Tanítók a miniszter külön nyultenyésztési rendeletét haszonhajtólag e szakkönyvvel teljesíthetik. Tanítónők a drága kézimunka gyapjufonalat az angóra nyul tenyésztésével maguk termelhetik és jelentékeny bevételt, pénzjövedelmet érhetnek el, miként az angol, német és francia tanítónők évtizedek óta. Kiseberek háztartásában a házinyultenyésztés legelőszóbban biztosítja a legönömabb huseleséget a családnak. A Nyultenyésztés Kátéja szakkönyv, a gyakorlati életből van megírva és mindenkinek hasznára válhat.

Karácma

**OLCSÓ ÁRAINKRÓL
GYŐZŐDJÉK MEG**

Karácma

Budapest. IV., Váci ucca 84

Képes árjegyzék
Ingyen és bérmentve

**Legizlésesebb és legjutá-
nyosabb árban készít min-
denféle nyomtatványt az**

Általános Nyomda

Könyv- és Lapkiadó Részvénytársaság

Budapest, VI., Nagymező-u. 3

Telefon :

***24-2-99**

FRISS UJSÁG

A KISEMBEREK
HARCOS NAPILAPJA

Ára hétköznapi 6 fillér, vasárnap 12 fillér